

ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI ÇERÇEVESİNDE MEDENÎ YARGIDA İÇTİHATLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ MÜESSESESİ*

*The Unification of Case-Law in Civil Jurisdiction from the Perspective of
Constitutional Court Judgments*

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin ALPASLAN**

ÖZET

İçtihat istikrarı, hukuk güvenliğinin sağlanması açısından önemli olup hukuk devleti prensibinin bir gereğidir. Yargıtayın en temel görevlerinden biri içtihat istikrarını sağlamaktır. Bununla birlikte, Yargıtay kararları arasında da zaman zaman farklılıklar ortaya çıkabilmekte ve bu farklılıklar istikrar kazanabilmektedir. İçtihat uyumsuzlukları Yargıtayın farklı dairelerinin kararları arasında olabildiği gibi aynı Yargıtay dairesinin farklı zamanlardaki veya birbirine yakın dönemlerdeki kararları arasında da olabilmektedir. Bireysel başvuru yolunun uygulanmaya başlanmasıyla birlikte, Anayasa Mahkemesi de kararlarında yoğun şekilde içtihat istikrarının önemine vurgu yapmaktadır. Özellikle bu kararlar üzerine Yargıtay tarafından gerekli süreçlerin işletilmesi, Anayasa’da hükme bağlanmış olan, Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı prensibinin bir gereğidir. Yargıtay hem Anayasa Mahkemesi kararlarında işaret edilen müstakar içtihat uyumsuzluklarını hem de sistemde yer alan diğer müstakar içtihat

* Bu çalışmanın bazı kısımları, Galatasaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı’nda yazılmış ve savunulmuş olan “Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna Etkileri” başlıklı doktora tezime esas alınarak oluşturulmuştur.

** Yeditepe Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukuku Ana Bilim Dalı, mehmetemin.alpaslan@yeditepe.edu.tr, ORCID: 0000-0002-0821-9192

uyumsuzluklarını en kısa sürede gidermekle yükümlüdür. Bu içtihat uyumsuzluklarının ne şekilde giderileceği, Yargıtay Kanunu çerçevesinde hangi hâllerde içtihatların birleştirilmesi yolunun işletilmesinin icap ettiği, izlenmesi gereken usûl ve bireysel başvuru yolunun bu süreci ne şekilde etkilediği incelenmesi gereken meselelerdir.

Anahtar kelimeler: Bireysel başvuru, objektif etki, içtihat uyumu, içtihat istikrarı, içtihatların birleştirilmesi.

ABSTRACT

The stability of case-law is essential for ensuring legal certainty and is a requirement of the rule of law principle. One of the primary duties of the Court of Cassation is to ensure the stability of case-law. However, sometimes there may be persistent discrepancies between the decisions of the Court of Cassation. Inconsistency of case-law may be observed between decisions of different chambers of the Court of Cassation, as well as between decisions of the same chamber issued at different times or in the same period. Since the introduction of the individual application mechanism, the Constitutional Court has also been emphasizing the importance of the stability of case-law in its judgments. In particular, the execution of the necessary procedures by the Court of Cassation following these judgments is a requirement of the principle of binding nature of the Constitutional Court's judgments, as stipulated in the Constitution. The Court of Cassation is obliged to resolve the inconsistencies in the established case-law indicated in the judgments of the Constitutional Court, as well as other persistent inconsistencies regarding the applicable case-law in the legal system, as soon as possible. The method of resolving these inconsistencies, the circumstances under which the unification of case-law should be applied in accordance with the Court of Cassation Act, the procedure to be followed, and the impact of the individual application remedy on this process should be examined.

Keywords: Individual application, erga omnes effect, consistency of case-law, stability of case-law, unification of case-law.

GİRİŞ

İctihat uyumsuzluğu ve süregelen ictihat farklılıkları, kanun önünde eşitlik ilkesi¹ ile hukukî güvenlik ilkesini² zedelemekte olup hukuk nizamında ictihat istikrarının sağlanması zorunludur. Zira, benzer hukukî sorunların tutarsız şekilde çözümlenmesi, somut olayın özellikleri aynı veya benzer olmasına rağmen, uyumsuzluğu inceleyecek Yargıtay dairesinin hangisi olduğuna bağlı olarak aynı konuda farklı kararlar verilmesi; öngörülebilirliği, hukukî güvenlik ilkesini ve bu çerçevede adil yargılanma hakkını ağır bir şekilde ihlâl edecektir³. Bu durum, doğrudan doğruya adalet duygusunu incitici, vatandaşların devlete karşı güvenini azaltıcı ve hatta temelden sarsıcı bir etki doğurabilmektedir⁴.

Yargıtayın olağan kanun yolu denetimi de ictihat uyumsuzluklarını ortadan kaldırmaya yeterli olmayabilmektedir. Zira Yargıtayın kararları prensip olarak, diğer Yargıtay daireleri ve alt derece mahkemeleri bakımından mutlak anlamda bağlayıcı değildir; bu durum Yargıtayın istikrar kazanmamış kararları bakımından geçerli olduğu gibi, istikrar kazanmış kararları bakımından da aynen geçerlidir⁵. Bu nedenle de

- 1 Kuru, B. (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 6. Baskı, İstanbul: Demir Demir Yayınevi, C. V, s. 4942; Güzel, A. (2023). "İctihat Uyuşmazlığı Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlali", *Çalışma ve Toplum*, S. 2023/3., s. 1996.
- 2 Taşdelen, O. (2016). "Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7., s. 998 vd.; Güzel, A. (2023). s. 1996; Hanağası, E. ve Hasırcı, H. (2023). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararlarının Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukuna Etkileri, içinde Pekcanıtez, H. ve Özekes, M. (Eds.), *Cumhuriyetin 100. Yılında Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukumuzun Gelişim ve Değişim Süreci* (ss. 329-457), İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 404 vd.
- 3 Yasemin Bodur, § 52. Ayrıca bkz. AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yılmazoğlu, Y. E. (2019). "İctihat Farklılıklarının Temel Hak ve Özgürlükler Yönünden Değerlendirilmesi", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 13., s. 552 vd.
- 4 AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969.
- 5 Yargıtay kararlarının bağlayıcılığı hakkında genel olarak bkz. Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. ve Hanağası, E. (2023). *Medenî Usul Hukuku*, 9. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 95; Pekcanıtez, H., Atalay, O. ve

aynı konuda verilmiş ve çatışan mahiyette olan Yargıtay kararlarıyla sıklıkla karşılaşılabilmektedir. Bu çerçevede Yargıtay daireleri, diğer dairelerin aynı konudaki uygulamalarının ve hatta zaman zaman kendi uygulamalarının aksine kararlar verebilmektedir. Ancak şüphesiz ki emsal⁶ niteliğindeki bir kararın ve özellikle müstakar içtihadın aksine karar verilirken ikna edici gerekçelerin sunulması hukukî güvenlik ilkesinin korunması bakımından daha uygun olacaktır⁷. Direnme kararı üzerine Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun vereceği karara uyulması zorunlu ise de (Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) mad. 373/7), buradaki bağlayıcılık yalnızca ilgili dosya ile sınırlıdır. Bu hâl dışında, bozmanın ilgili olduğu dosya bakımından dahi Yargıtay kararına uyulması zorunlu olmayıp direnme kararı verilmesi de mümkündür (HMK mad. 373/5)⁸.

İçtihat uyumunun sağlanması adaletin bir gereği olup yüksek mahkemelerin de kendi yargı alanlarında ülke çapında içtihat birliğini sağlama görevleri vardır⁹. Bu görev de içtihat-

Özekes M. (2024). *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 12. Bası, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 98. Ayrıca bkz. Kaplan, M. B. (2024). *Medenî Usûl Hukukunda Bozma Kararının Sonuçları*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 116.

- 6 “Emsal karar” ile, konuya ilişkin olarak daha önce verilen ve hüküm kurulurken istifade edilebilecek karar anlaşılmaktadır. Bu konuda bkz. Erzurumlu Işık, N. (2023). *Medenî Usûl Hukukunda Yorum-Hukuk Yaratma ve İctihadı Birleştirme Kararları*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 181.
- 7 Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 179 vd. Emsal kararların bağlayıcılığı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Erdoğan, E. ve Erzurumlu Işık, N. (2022), Emsal Mahkeme Kararlarının Bağlayıcılığı, içinde *Prof. Dr. Selçuk Özteke’ye Armağan* (ss. 1151-1181), İstanbul: Filiz Yayınevi, s. 1151 vd.
- 8 Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özekes, M. (2024). s. 519; Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. ve Hanağası, E. (2023). s. 95; Özteke, S. (2021). *Türk Medenî Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz*, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 679; Budak, A. C. ve Karaaslan, V. (2021). *Medenî Usul Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul: Filiz Yayınevi, s. 451; Kaplan, M. B. (2024). s. 116.
- 9 Kuru, B. (1977). *İctihatların Birleştirilmesi Yolu İle İlgili Bazı Sorunlar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 9 vd.; Kuru, B. (2001). C. V, s. 4942; Kuru, B. ve Aydın, B. (2021). *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, Ankara: Yetkin Yayınları, C. 2, s. 1469; Yılmaz, E. (2000). “İctihadı Birleştirme” veya “Adaletteki Çelişkiye Son Verme” İhtiyacı, içinde *Yargıtay Kararları Sempozyumu XVII* (ss. 3-30), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, s. 3; Yılmaz, E. (2021), Çelişkili Mahkeme Kararları ve Adil Yargılanma Hakkı (Anayasa Mahkemesi’nin Bireysel

ları birleştirme müessesesi ile yerine getirilebilmektedir¹⁰. İçtihatları birleştirme müessesesi, kökleşmiş içtihat farklılıklarını ortadan kaldırarak uygulamanın yeknesaklaşmasını sağlar¹¹. Zira Yargıtayın kararlarının bağlayıcı olmamasının istisnası içtihatları birleştirme kararlarıdır¹². İçtihatları birleştirme kararı verilmesi yargı organlarınca gerçekleştirilen bir yasama faaliyeti olmayıp yalnızca hangi normun hangi anlamda uygulanacağına ilişkin olarak derece mahkemelerini bağlayıcı bir karar verme faaliyetini ifade eder¹³.

Medenî yargıda içtihatların birleştirilmesi müessesesi Yargıtay Kanunu mad. 15, mad. 16 ve mad. 45 hükümlerinde düzenlenmiştir. Bu çalışmada içtihatları birleştirmeye ilişkin esaslar genel olarak ele alındıktan sonra, Anayasa Mahkemesi kararlarının içtihatları birleştirme sürecine etkisi üzerinde durulacaktır. Gerçekten de bireysel başvuru yolunun etkinliğinin her geçen gün artması karşısında bu konunun özel olarak incelenmesi zorunludur. Zira, Anayasa Mahkemesi kararlarının yargı mercilerini bağlayacağı hem Anayasa'da hem de

Başvuru Hakkındaki Uygulamaları), içinde Prof. Dr. Necmettin M. Berkin'e Armağan (ss. 1517-1554), İstanbul: Filiz Yayınevi, s. 1517 vd.; Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. ve Hanağası, E. (2023). s. 96.

- 10 İçtihatları birleştirme müessesesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Bilge, N. (1974). Yargısal İçtihatların Bağlayıcı Etkileri ve İçtihat Birleştirme Kararları, Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan (ss. 217-283), Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, s. 217 vd.; Kuru, B. (1977). s. 9 vd.; Yılmaz, E. (2000). s. 3 vd. Kara Avrupası sistemlerinde, Türk hukukundaki içtihatları birleştirme kurumundan farklı olmakla birlikte, içtihat istikrarını sağlamak için kullanılan özel bazı usûller vardır. (Kuru, B. (1977). s. 12 vd.; Pekcanitez, H. (2019). "Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 144, s. 391 vd.). İdari yargıda içtihatların birleştirilmesi hakkında bkz. Işıklar, C. (2013). "İdari Yargıda İçtihatların Birleştirilmesinin Hâl ve Şartları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 14., s. 467 vd.; Özkan, G. (2023). Mukayeseli Hukukta İçtihat Farklılığının Giderilmesi, İdari Uyuşmazlıklarda Hızlandırma Müesseseleri ve Türk İdari Yargısı İçin Öneriler, içinde 155. Yıl Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu (ss. 75-149), Ankara: Danıştay Yayınları, s. 75 vd.

- 11 Kuru, B. (1977). s. 9 vd.

- 12 Bkz. aşı. I, C.

- 13 AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969. Ayrıca bkz. aşı. dn. 55.

Anayasa Mahkemesi Kanunu'nda (AYMK) düzenlenmiştir¹⁴ (Anayasa mad. 153/VI; AYMK mad. 66/1, c. 2). Bu çerçevede, Anayasa Mahkemesinin içtihatların birleştirilmesi lüzumuna açıkça veya zımnî olarak işaret ettiği kararların etkilerinin saptanması oldukça önemlidir. Bu kararların temel etkisi, Yargıtay'ı içtihat uyumunu sağlamaya ve içtihatları birleştirmeye yöneltmek olacaktır¹⁵. Bu etkinin haricinde, içtihatları birleştirme kararı şeklinde tezahür etmeyen uygulama değişikliklerine yöneltme, içtihatları birleştirme kararlarının denetimini sağlama gibi etkiler de ortaya çıkacaktır¹⁶.

İçtihat farklılıkları, farklı yargı kolları arasında da ortaya çıkabilmekle birlikte¹⁷, bu çalışmanın konusu medenî yargıdaki müstakar içtihat farklılıklarıyla sınırlıdır. Çalışmamızın temel amacı, Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yoluna ilişkin kararlarının içtihat istikrarına ve içtihatların birleştirilmesi kurumuna etkisinin değerlendirilmesidir. Bu etkinin ortaya konulabilmesi için, medenî usûl hukuku açısından içtihatları birleştirme mekanizmasının temel esaslarının da belli ölçüde incelenmesi gerekmektedir.

14 Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı hakkında bkz. Atalı, M., Ermenek, İ. ve Erdoğan E. (2024). *Medenî Usûl Hukuku*, 7. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, ss. 833-834; Göztepe, E. (2016). "Bireysel Başvuru Kararlarının Bağlayıcılığı ve İcrası Sorunu ile Kurumsallaşma İhtiyacı", *Anayasa Yargısı*, C. 33., s. 93 vd.; Gündoğdu, S. B. (2021). *Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi'nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, ss. 179-180; Aydoğdu, Y. (2023). "Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararlarının Gereğinin Yerine Getirilmesi Üzerine Denetim Mekanizması Önerisi: "Anayasa Mahkemesi İcra Kurulu"", *Terazi Hukuk Dergisi*, C.18., S. 200., s. 27 vd.; Alpaslan, M. E. (2023). *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna Etkileri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 560 vd.

15 Bkz. aş. II, C, 1.

16 Bkz. aş. II, C, 2; II, C, 3; II, C, 4.

17 Taşdelen, O. (2016). s. 997. Yüksek yargı organları arasındaki içtihat uyumsuzlukları ve bunların ne şekilde giderilebileceği hususunda öneriler için bkz. Bulut, U. (2024). "Yüksek Yargı Organları Arasında İctihat Birliğinin Sağlanması", *Adalet Dergisi*, S. 73., s. 199 vd. Ayrıca bkz. Özkes, M. (2024). "Yargılama Bütünlüğü İçinde Medenî ve İdarî Yargıya Bakış ve Değerlendirme", *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, S. 23., s. 45.

I. YARGITAY KANUNU ÇERÇEVESİNDE İÇTİHATLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

A. İÇTİHATLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ GEREKEN HÂLLER

Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi gereken hâller, mad. 15 ve mad. 16 hükümleri incelenmek suretiyle saptanabilir. Yargıtay Kanunu mad. 15 ve mad. 16 hükümleri esas alındığında, içtihatların birleştirilmesi gereken hâlleri temel olarak iki kategori altında ele almak mümkündür. Bunlardan ilki, yerleşmiş içtihattan dönülmesi, ikincisi ise içtihat uyumsuzluğudur. Yine Yargıtay Kanunu mad. 45/III hükmü uyarınca; içtihatları birleştirme kararlarının değiştirilmesi veya kaldırılmasının istenmesi de Yargıtay Kanunu mad. 45/I ve mad. 45/II usûlüne tâbidir.

1. Yerleşmiş İctihattan Dönölmek İstenmesi

Yargıtayın içtihatları birleştirme yolunu işletmesi gereken ilk hâl, yerleşik içtihattan dönölmek istenmesi hâlidir¹⁸. Yargıtay Kanunu, yerleşik içtihattan gerekçesiz olarak dönölmesini kabul etmediğı gibi alelâde bir gerekçelendirme ile de dönölmesini kabul etmemekte, bunun için özel bir usûl işletilmesini yani içtihatların birleştirilmesi prosedürüne uyulmasını aramaktadır. Bu noktada yerleşik içtihattan ne anlaşılması gerektiğinin tespiti önemlidir.

Evvela belirtilmelidir ki içtihat kavramı, yargı kararı kavramından daha farklıdır. Yargı kararı, mahkemelerin somut

18 Bireylerin makûl güvenlerinin korunması ve hukuki güvenlik ilkesi, içtihadın değişmezliğı şeklinde bir hak bahşetmemektedir (*Unedic/ Fransa*, B. No: 20153/04, 18/12/2008, § 74; *Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/ Türkiye*, B. No: 13279/05, 20/10/2011, § 58). Mahkemelerin yorumlarında dinamik ve evrilen bir yaklaşımın sürdürölememesi reform ya da gelişimi engelleyeceğinden kararlardaki değişim, adaletin iyi idaresine aykırılık teşkil etmez (*Atanasovski/Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti*, B. No: 36815/03, 14/1/2010, § 38). Mahkeme içtihatlarındaki değişim, yargı organlarının takdir yetkisi kapsamında kalmakta olup böyle bir değişiklik özü itibarıyla önceki çözümün tatminkâr bulunmaması anlamına gelir (*S.S. Balıklıçeşme Beldesi Tarım Kalkınma Kooperatifi ve diğçerleri/Türkiye*, B. No: 3573/05, 17293/05, 30/11/2010, § 28).

bir olayla ilgili yargılamayı yürüten veya sona erdiren irade beyanı olarak tanımlanmaktadır¹⁹. İçtihat ise, uyuşmazlığın çözümü için mahkemece benimsenmiş hukuksal ilkedir²⁰. Yerleşmiş (müstakar) içtihat ise, Yargıtayın uzun yıllardır takip ettiği ve yeknesak şekilde uyguladığı (benimsediği) içtihat olarak tanımlanabilir²¹. Bu noktada bir içtihadın müstakar olduğunun kabulü için, belli bir süredir ve çok sayıda uyuşmazlıkta tatbik edilmiş ve benimsenmiş olması icap eder.

O hâlde netice olarak, müstakar içtihattan dönülmek istenmesi hâlinde içtihatların birleştirilmesi müessesesi işletilmelidir²². Ancak uygulamada Yargıtay, müstakar içtihadından dönerken içtihatları birleştirme yolunu kullanmayabilmektedir. Örneğin;

“Öte yandan sahtelik iddiasının imza itirazı dışındaki bir nedene (yazıda sahtelik) dayanması halinde Dairemiz, İcra ve İflas Kanunu’nda bir düzenleme bulunmadığından HMK’nun 209. maddesinin uygulanması gerektiği görüşünde iken, daha sonra içtihat değişikliğine gidilerek, senet üzerinde bulunan yazıdaki sahtelik iddiasının borca itiraz niteliğinde olup, bu konunun da İİK’nun 169/a maddesinde düzenlenmiş olması nedeniyle, HMK’nun 209. maddesinin bu yönden de uygulama yerinin olmadığı görüşü benimsenmiştir.”²³.

19 Edis, S. (1993). *Medenî Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*, 4. Basıdan Tıpkı Basım, Ankara: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, s. 227; Kayhan, F. (1999). “Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İçtihatlarının ve İçtihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 1999/2., s. 343.

20 Kayhan, F. (1999). s. 343-344. Ayrıca bkz. Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 179 vd.

21 Müstakar içtihat kavramı hakkında bkz. Kayhan, F. (1999). ss. 350-351. Ayrıca bkz. Zeybek, A. C. (1988). “Yargı İçtihatlarının Hukuk Kaynağı Olarak Değeri ve Yeri”, *Danıştay Dergisi*, S. 68-69., s. 91 vd.

22 Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. ve Hanağası, E. (2022). s. 97, dn. 27.

23 Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 14/09/2015 tarihli ve 10540/20832 sayılı kararı (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

Yargıtayın bu kararından, dairenin yerleşmiş içtihadından, içtihatların birleştirilmesi mekanizmasını işletmeden döndüğü görülmektedir ancak bu yaklaşım Yargıtay Kanunu hükümlerine aykırıdır. Yargıtayın müstakar içtihadından, içtihatların birleştirilmesi mekanizması işletilmeden ayrıldığı örnekler bununla sınırlı değildir. Örneğin;

“Hukuk Genel Kurulu’nun, 19.11.2014 tarih ve 2013/12-2240 Esas 2014/929 Karar sayılı ilamında; borçluların mirası reddetmeleri nedeniyle borçlu olmadıklarına yönelik iddialarının borca itiraz niteliğinde olup, ödeme emrinin tebliği üzerine yasal süre içerisinde yapılması gerektiği kabul edilmiştir. Dairemizce de, anılan karar doğrultusunda içtihat değişikliğine gidilerek, Hukuk Genel Kurulu’nca kabul edilen ilke benimsenmiştir”²⁴.

“Dairemiz; şirket ortağının, borçlu şirket yönünden üçüncü kişi sayılamayacağından dolayı şirket ortağına 89/1 haciz ihbarnamesi gönderilemeyeceği görüşünde iken, HGK’nun 11.05.2016 tarih ve 2014/12-1078 Esas numaralı içtihadı doğrultusunda ve yukarıda açıklanan olgular karşısında içtihat değişikliğine gitmiş olup, Dairemizin değişen içtihadına göre; şirket ortağı, borçlu şirket bakımından üçüncü kişi sayılacağından, şirket ortağı olan şikayetçiye 89/1 haciz ihbarnamesi gönderilmesinde yasaya uymayan bir yön bulunmadığı sonucuna varılmıştır.”²⁵.

Bu iki kararda ise bir hukuk dairesi, yerleşik içtihadından Hukuk Genel Kurulu kararına dayanmak suretiyle dönmüştür. Oysa bu hâlde de içtihatların birleştirilmesi mekanizmasının işletilmesi²⁶ ve meselenin Yargıtay Büyük Genel Kurulunca neticelendirilmesi gerekmektedir²⁷.

24 Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 19/11/2018 tarihli ve 8971/11649 sayılı kararı (Yargıtay Karar Arama).

25 Yargıtay 12. Hukuk Dairesinin 13/02/2018 ve 27930/1271 sayılı kararı (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

26 Bkz. aşa. I, A, 2.

27 Bkz. aşa. I, B.

2. İctihat Uyumsuzluğu

Yargıtay Kanunu mad. 15 hükmü uyarınca içtihatların birleştirilmesi gereken ikinci hâl ise, benzer olaylarda birbirine uymayan kararlar verilmiş bulunmasıdır. İctihat uyumsuzluğu, temelde aynı meseleye ilişkin birden fazla içtihadın bulunması hâlini ifade eder²⁸. Burada her farklı karar bulunması hâli değil, içtihat farklılığı bulunması hâli kastedilmektedir.

İctihatların dayandığı maddî vakıalar ve temeldeki hukukî sorunlar farklılık gösteriyorsa bu hüküm kapsamında olan bir hâl olmayacaktır. Uyuşmazlığın dayandığı maddî vakıalar ve hukukî sorun tamamen aynı olmasa bile, ilkesel olarak farklı bir sonuca ulaşılmaması gereken meselelerde farklı sonuçlara ulaşılması bir çelişki olsa da²⁹ bu durum içtihatların birleştirilmesi mekanizmasını işletmeyi gerektirmeyecektir, bu problemin farklı şekilde çözümlenmesi icap edecektir³⁰.

Bu hüküm kapsamında bir hâl oluşabilmesi için, sadece bir veya birkaç farklı kararın bulunması yeterli değildir, içtihat farklılığı bulunması gerekir. Özellikle bir kanun değişikliği sonrasında veya ilk kez karşılaşılan bir meselenin çözümünde farklı kararlar verilmesinin ve bu farklılığın bir süre devam etmesinin doğal ve hukukun gelişimi bakımından da faydalı olduğu belirtilmektedir³¹.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de, aynı olaya ilişkin farklı yargı kararlarının devamlılık arz etmesinin toplumun yargısal sisteme olan güvenini azaltacak nitelikte bir hukukî belirsizliğe yol açabileceğine ve bu belirsizliğin hu-

28 Kuru, B. (2001). C. V, ss. 4945-4946.; Kuru, B. ve Aydın, B. (2021). s. 1471; Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 261 vd. Ayrıca bkz. Tanrıver, S. (2021). *Medenî Usûl Hukuku*, C. I., 4. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 244; Akkan, M. (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 229.

29 Uyuşmazlıkların dayandığı vakıaların ve sorunların farklı olması hâlinde bir çelişkidен söz edilemeyeceği yönünde bkz. Taşdelen, O. (2016). s. 999.

30 Bu konuda bkz. aşa. II, C, 4.

31 *Selahattin Bayri*, B. No: 2018/32374, 15/9/2021, §§ 51-52.

kukû durumlarda belli bir istikrarın sağlanmasını ve toplumun adalete olan güvenini desteklemeyi amaçlayan hukukî güvenlik ilkesini ihlâl edeceğine işaret etmektedir³².

Her ne kadar aynı konuda farklı kararlar oluşabilmesi ilk planda kabul edilebilir ise de kanaatimizce bu farklılığın istikrar kazanıp kazanmadığı noktasında çok esnek hareket edilmemesi hukukî güvenlik bakımından uygun olur³³. Zira, bir hukuk sistemindeki en yüksek dereceli mahkemenin aynı hukukî soruna ilişkin olarak tatminkâr bir gerekçe bulunmaksızın tamamen farklı yönde iki karar vermesi dahi hukukî güvenlik açısından arzu edilen bir durum değildir³⁴. Bu noktada doktrinde işaret edildiği üzere, İsviçre hukukunda olduğu gibi içtihat uyumsuzluğunun dış âleme yansımından evvel *a priori* bir mekanizma ile önlenmesinin düzenlenmesi uygun olacaktır³⁵.

Bölge adliye mahkemeleri arasındaki içtihat uyumsuzluklarında, içtihatları birleştirme usûlü uygulanmayacak olup, bu durumlarda ilgili hukuk dairesinden uyuşmazlıkların giderilmesi talep edilebilecektir³⁶ (5235 sayılı Kanun mad. 35). Esasen 24.12.2017 tarihi öncesinde medenî yargıya ilişkin bu uyuşmazlıkların da Yargıtay Hukuk Genel Kurulu tarafından içtihatların birleştirilmesi yoluyla karara bağlanması öngörülmüştü. Ancak 696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname mad. 46 hükmü ve bu düzenlemeyi aynen kabul eden 7079 sayılı

32 Çelebi ve Diğerleri/Türkiye, B. No: 582/05, 09/2/2016, § 52; Nejdet Şahin ve Perihan Şahin/Türkiye, § 57.

33 Pekcanıtez, H. (2019). s. 391, dn. 19.

34 Emsal kararın aksine karar verilirken ikna edici bir gerekçe gösterilmesi gerekliliği hususunda bkz. yuk. dn. 6 ve dn. 7. Ayrıca bkz. Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 206.

35 Pekcanıtez, H. (2019). s. 391. Hem yargı kolları içindeki hem de yargı kolları arasındaki uyumun sağlanması bakımından benzer bir öneri için bkz. Bulut, U. (2024). s. 228. İsviçre hukukundaki durum için ayrıca bkz. Spühler, K. (2013). *Bundesgerichtsgesetz Praxiskommentar*, 2. Auflage, Zürich/St. Gallen: DIKE Verlag, ss. 58-59; Donzallaz, Y. (2022). *Commentaire de la LTF*, 3e édition, Bern: Stämpfli Verlag, s. 225 vd.

36 Pekcanıtez, H. (2019). s. 397 vd.

Kanun mad. 41 hükmü ile bu duruma son verilmiştir. 7079 sayılı Kanun mad. 41 hükmüne ilişkin Anayasa'ya aykırılık iddiası ise Anayasa Mahkemesi tarafından yerinde görülmemiştir³⁷.

İsviçre hukukunda içtihat istikrarının tesisine ilişkin temel düzenleme Federal Mahkeme Kanunu mad. 23 hükmünde yer almakta olup, bu düzenleme Federal Mahkeme içtihadının istikrarını ve tutarlılığını sağlamayı hedeflemektedir³⁸. Bu hüküm uyarınca, bir hukukî meselenin başka bir dairenin benzer bir konudaki önceki kararının aksine neticelendirilmek istenmesi hâlinde öncelikle ilgili dairelerden müteşekkil bir heyetçe nitelikli çoğunlukla karar alınması gerekmektedir³⁹. Yine henüz karar verilmemiş önemli bir hukukî sorun hakkında karar verileceği zaman da ilgili tüm dairelerden teşekkül eden bir heyetçe karar verilmesi icap etmektedir⁴⁰.

Alman Mahkeme Teşkilâtı Kanunu § 132/2 ve § 132/3 hükümlerinde, bir dairenin başka bir dairenin emsal bir kararından farklı bir sonuca varmak istemesi hâllerinde mesele- nin yeknesak bir şekilde karara bağlanması için özel bir usûl öngörülmüştür⁴¹. Yine Alman Mahkeme Teşkilâtı Kanunu § 132/4 hükmü uyarınca, uyuşmazlığı incelemekte olan daire hukukun gelişmesi veya yeknesak bir şekilde uygulanması için gerekli gördüğü takdirde, temel öneme sahip bir konuyu karara bağlanmak üzere Büyük Daire'ye sunabilir⁴². İctihat uyumunun sağlanmasına özel bir önem atfedilen Alman

37 AYM, E.2018/96, K.2023/222, 27/12/2023, § 72 vd.

38 Spühler, K. (2013). s. 58.

39 Spühler, K. (2013). ss. 58-59; Donzallaz, Y. (2022). s. 225 vd. Ayrıca bkz. Pekcanitez, H. (2019). s. 391.

40 Spühler, K. (2013), ss. 58-59; Donzallaz, Y. (2022). s. 225 vd. Ayrıca bkz. Pekcanitez, H. (2019). s. 391.

41 Feilcke, B. (2023). *Karlsruher Kommentar zur Strafprozessordnung*, 9. Auflage, München: Verlag C. H. Beck. GVG § 132, Rn. 1 vd. Ayrıca bkz. Pekcanitez, H. (2019). s. 392.

42 Feilcke, B. (2023). GVG § 132, Rn. 16 vd. Ayrıca bkz. Pekcanitez, H. (2019). s. 392.

hukukunda; içtihatteki yeknesaklığın sağlanabilmesi açısından üst derece mahkemesinin bir karar vermesi gerekliliğinin bulunması hâllerinde ilk derece mahkemesinin, aleyhine hükmedilen kısım istinaf sınırını aşmayan tarafın istinafa müracaat etmesine izin vermesi de mümkündür (Alm. MUK § 511/4)⁴³. Alman hukukunda kanun yolu kapalı bir karara karşı, içtihat yeknesaklığının sağlanması amacıyla istinaf kanun yoluna müracaat edilmesine müsaade edilmesi içtihat istikrârına verilen önemin bir göstergesidir.

Fransız hukukunda da içtihat uyumunu sağlamaya dönük mekanizmalar bulunmakta olup, Adlî Teşkilât Kanunu mad. L431-5 hükmü birden fazla daireyi ilgilendiren içtihat uyumsuzluğu tehlikesine veya içtihat uyumsuzluklarına karşı; L431-6 hükmü ise bir ilke kararı gerektiren hâllere ilişkin olarak özel usûller öngörmektedir⁴⁴.

3. İçtihatları Birleştirme Kararlarının Değiştirilmesi ve Kaldırılması

Yargıtayın içtihatları birleştirme yolunu işletmesi gereken bir diğer hâl, Yargıtay Kanunu mad. 45/III hükmünde düzenlenmiştir. Yargıtay Kanunu mad. 45/III hükmü uyarınca; içtihatları birleştirme kararlarının değiştirilmesi veya kaldırılmasının istenmesi de Yargıtay Kanunu mad. 45/I ve m. 45/II usûlüne tâbidir. Bu çerçevede, mahkemelerin gerekçe göstermek suretiyle içtihatları birleştirme kararına uymaması söz konusu olamaz⁴⁵. İçtihatları birleştirme kararlarının değiştirilmesi

43 Thomas, H., Putzo, H. ve Reichold, K. (2020). *Zivilprozessordnung*, 41. Auflage, München: Verlag C. H. Beck. § 511, Rn. 21. Alman hukukunda temyiz bakımından kabul edilen sistem ise izne bağlı temyiz sistemidir. Bu sisteme genel bir bakış için bkz. Kaplan, M. B. (2024). s. 27 vd. Yabancı hukuk sistemlerinde içtihatların birleştirilmesi hakkında ayrıca bkz. Pekcanitez, H. (2019). s. 390 vd.; Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 219 vd.

44 Bu konuda genel bir değerlendirme için bkz. <https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2017/09/29/lharmonisation-de-la-jurisprudence-et-de-la-pratique-judiciaire> (Erişim Tarihi: 11/2/2025). Ayrıca bkz. Pekcanitez, H. (2019). s. 393.

45 Pekcanitez, H. (2019). s. 394.

ve kaldırılması da aynı usûle tâbi olacaktır. Daha açık bir ifadeyle, içtihatları birleştirme kararının değiştirilmesi veya kaldırılması gereken hâllerde içtihatların birleştirilmesine ilişkin usûl işletilecektir.

İçtihatları birleştirme kararlarının değiştirilmesi ve kaldırılması ihtiyacı; sosyal hayatta, toplum görüş ve inanışlarında, bilimsel görüşlerde önemli değişiklikler olması, içtihatları birleştirme sırasında tartışılmamış ağır sakıncaların ortaya çıkması gibi nedenlerle ortaya çıkabilir⁴⁶.

İçtihadı birleştirme kararlarının değiştirilmesi ve kaldırılması bakımından da aynı usûlün işletilmesi gerekliliği tabii olup aksi takdirde, içtihatların birleştirilmesi bakımından öngörülen nitelikli usûlün ve kuralların etkisi önemli ölçüde azalabilecekti. Zira bu durumda, gerekçe gösterilmek suretiyle içtihatları birleştirme kararlarının aksine karar verilmesi söz konusu olabilecekti.

B. İÇTİHATLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNDE İZLENMESİ GEREKEN USÛL

İçtihatların birleştirilmesinde izlenmesi gereken usûlün temel çerçevesi, Yargıtay Kanunu mad. 15 ve mad. 45 hükümlerinde düzenlenmektedir. Yargıtay Kanunu mad. 15 hükmü uyarınca; Yargıtay dairelerinden biri; yerleşmiş içtihadından dönmek isterse veya benzer olaylarda birbirine uymayan kararlar vermiş bulunursa bunları içtihatların birleştirilmesi yoluyla kesin olarak karara bağlamak, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu ve Ceza Genel Kurulunun görevidir. Yargıtay Kanunu mad. 16 hükmü uyarınca, Hukuk Genel Kurulunun benzer olaylarda birbirine aykırı biçimde verdiği kararları ile Ceza Genel Kurulunun yine benzer olaylarda birbirine aykırı olarak verdiği kararları veya Hukuk Genel Kurulu ile Ceza Genel Kurulu; Hukuk Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi; Hukuk

46 Pekcanıtez, H. (2019). s. 394. Ayrıca bkz. ve karş. Erzurumlu Işık, N. (2023). ss. 282-283.

Genel Kurulu ile bir ceza dairesi veya Ceza Genel Kurulu ile bir ceza dairesi; Ceza Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi veya bir hukuk dairesi ile bir ceza dairesi arasındaki içtihat uyumsuzluklarını gidermek ve içtihatları birleştirmek ise Yargıtay Büyük Genel Kurulunun görevidir. O hâlde içtihatları birleştirme kararları bazı hâllerde Yargıtay Hukuk Genel Kurulu veya Yargıtay Ceza Genel Kurulu tarafından; bazı hâllerde ise Yargıtay Büyük Genel Kurulu tarafından verilecektir. Her hâlde, içtihatları birleştirme taleplerini inceleyen kurullar “icthadı birleştirme kurulu” olarak toplanmaktadır⁴⁷.

Bu çerçevede medenî yargı bakımından mesele ele alınırsa Yargıtay hukuk daireleri yerleşmiş içtihadından dönmek isterlerse veya benzer olaylarda birbirine uymayan kararlar vermiş bulunurlarsa; bunları içtihatların birleştirilmesi yoluyla karara bağlamak Hukuk Genel Kurulu’nun görevidir⁴⁸.

İctihat uyumsuzluğunun kapsamı hukuk dairelerini aşmış ise bu ihtimalde Yargıtay Büyük Genel Kurulu devreye girecektir. Bu çerçevede, içtihat uyumsuzluğu Hukuk Genel Kurulunun benzer olaylarda birbirine aykırı biçimde verdiği kararlardan kaynaklanıyorsa yahut Hukuk Genel Kurulu ile Ceza Genel Kurulu; Hukuk Genel Kurulu ile bir hukuk dairesi; Hukuk Genel Kurulu ile bir ceza dairesi veya bir hukuk dairesi ile bir ceza dairesi arasındaki içtihat uyumsuzluklarına ilişkinse, içtihatları birleştirmek Yargıtay Büyük Genel Kurulunun görevidir⁴⁹.

Yargıtay Kanunu mad. 45/I hükmü uyarınca içtihadların birleştirilmesini Birinci Başkan, doğrudan doğruya veya Yargıtay dairelerinin veya genel kurulların verdikleri karar sonucunda veya Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısının bizzat yazı ile başvurması hâlinde, ilgili kuruldan ister. Bu istemlerin gerekçeli olması zorunludur. Yargıtay Kanunu mad. 45/II hükmü

47 Bulut, U. (2024). ss. 204-205 ve s. 207, dn. 44; Güzel, A. (2023). s. 2002 vd.

48 Kuru, B. (2001). C. V, ss. 4947-4948; Kuru, B. ve Aydın, B. (2021). s. 1471.

49 Kuru, B. (2001). C. V, s. 4948 vd.; Kuru, B. ve Aydın, B. (2021). s. 1472.

uyarınca diğer merci veya kişilerin gerekçe göstererek yazılı şekilde başvuruları hâlinde, içtihatları birleştirme yoluna gitmenin gerekip gerekmediğine Birinci Başkanlık Kurulu karar verir ve bu karar kesindir. Bu hüküm çerçevesinde içtihatların birleştirilmesini talep edebilecek kişi ve mercilere örnek olarak; ilk derece mahkemeleri, bölge adliye mahkemeleri, avukatlar, barolar ve akademisyenler gösterilebilir⁵⁰.

Yargıtay Kanunu mad. 45/IV hükmü uyarınca; içtihatları birleştirme görüşmeleri, alınmış olan ilke kararları çerçevesinde yürütülür ve kararları yazılır. İctihadı Birleştirme Kurulları, genel kurulların veya dairelerin kararlarındaki gerekçe ve görüşlerle bağlı olmaksızın sorunu başka bir görüşle karara bağlayabilir (Yargıtay Kanunu mad. 45/VII).

Yargıtay Kanunu mad. 7, mad. 41 ve mad. 42; Yargıtay İç Yönetmeliği mad. 15, mad. 16 ve mad. 28 hükümlerinde de toplanma ve karar yeter sayıları başta olmak üzere usûle ilişkin ayrıntılı düzenlemelere yer verilmiştir. Bu çerçevede içtihatları birleştirme toplantılarında, birinci ve ikinci toplantıda üçte iki çoğunluk sağlanamaz ise üçüncü toplantıdaki üyelerin çoğunluğu ile karar verilir (Yargıtay Kanunu mad. 41/1, mad. 42/1; Yargıtay İç Yönetmeliği mad. 28/1). Oylama sırasında oylar ikiden çok görüş doğrultusunda dağılmış olursa, bir görüş üzerinde karar için yeterli oy sayısı gerçekleşmedikçe karar çıkmış sayılmaz; aynı işin sonraki görüşmesinin oylamasında da konunun karara bağlanmış sayılabilmesi için kurula katılan üyelerin çoğunluk oylarının bir görüş üzerinde birleşmiş olması zorunludur (Yargıtay İç Yönetmeliği mad. 28/2).

C. İÇTİHATLARI BİRLEŞTİRME KARARLARININ BAĞLAYICILIĞI

Yargıtay Kanunu mad. 45/V hükmü uyarınca, içtihatları birleştirme kararları benzer hukukî konularda Yargıtay Ge-

50 Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 286.

nel Kurullarını, Yargıtay dairelerini ve adliye mahkemelerini bağlar. Bu bağlayıcılık ileriye etkili olup, içtihatları birleştirme kararları kesinleşmiş mahkeme kararları bakımından etki doğurmaz⁵¹. Ancak henüz derdest olan davalarda içtihatları birleştirme kararı uygulama alanı bulacak olup içtihatları birleştirme kararı usûlî müktesep hak ile çatışsa bile uygulanacaktır, yani usûlî müktesep hakka istisna teşkil edecektir⁵².

Bağlayıcı olması yönüyle içtihatları birleştirme kararları; hâkimin sadece kanunlarla bağlı olduğu prensibinin istisnası olarak ifade edilmektedir⁵³. İçtihatları birleştirme kararlarının bu güçlü bağlayıcılığı nedeniyle, müesseseyi düzenleyen hükümlerin Anayasa'nın güçler ayrılığı ve yargı bağımsızlığı prensiplerine aykırılığı ileri sürülmüş ise de Anayasa Mahkemesi bu talebi reddetmiştir⁵⁴. Zira, içtihatları birleştirme kararları bağlayıcı olsa da burada yasa koyma (yasama) işlemi ile eş tutulabilecek bir sürecin söz konusu olmadığı açıktır⁵⁵.

51 Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 292.

52 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 9/5/1960 tarihli ve 21/9 sayılı kararı. Ayrıca bkz. Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özekes, M. (2024). ss. 550-551; Özekes, M. (2017). *Pekcanitez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 2191.

53 Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özekes, M. (2024). s. 98.

54 AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969. Bu karar doktrinde de desteklenmiştir. Örn. Bkz. Kuru, B. (2001). C. V, s. 4943.

55 Anayasa Mahkemesi de bu hususa açıkça vurgu yapmıştır: “İçtihadı birleştirme karar, o zamana değin hukuk alanında hukuk kuralı olarak bulunmayan yeni bir kural koymayı erek edinmiş olan bir hukuk işlemi değildir. Gerçekten, istem konusu yasa hükmü incelendiğinde görülür ki bir olayda uygulanacak olan hukuk kuralının hangisi olduğu yönünde verilen kararlar arasında çelişmeye düşülmesi veya bir olayda uygulanacak olan bir hukuk kuralının başka başka dâvalarda değişik biçimde yorumlanarak uygulanması söz konusu olur ise, ortaya atılan hukuk görüşlerinden hangisinin hukuka uygun bulunduğunu belirtmek üzere içtihadı birleştirme kararı verilmesi yoluna gidilir. Demek ki içtihadı birleştirme kararı, belli bir olay için yeni bir hukuk kuralı koymak ereği ile değil, ancak ve ancak belli bir olaya uygulanacak yasanın veya nesnel nitelikte, olan tüzük ve yönetmelik kuralları gibi öbür hukuk kurallarından hangisinin, hangi anlamda uygulanacağını saptamak için verilir. Buna göre içtihadı birleştirme kararı yasa koyucu veya yetkisi içinde idare tarafından ortaya konulmuş bulunan nesnel hukuk kurallarının uygulanma biçimini gösteren ve bu bakımdan yemlik doğurucu nitelikte bulunmayan, ancak hukukî bir durumu açıklayan nitelikte bir hukuk işlemidir. Bundan ötürü bu işlem; genel, nesnel ve yenilik doğurucu

Anayasa Mahkemesi ilgili kararında, Yargıtayın görevini yapabilmesi için, verdiği kararların hiç değilse bir bölümünün mahkemeleri bağlayıcı kararlar olması gerektiğine işaret etmiştir⁵⁶. Anayasa Mahkemesi ayrıca, içtihatları birleştirme kararlarının adalet duygusunun ve devlete güvenin korunmasındaki rolüne işaret ettikten sonra, bu kararların bağlayıcılığının yargı bağımsızlığı prensibiyle de çatışmadığını belirtmiş, içtihatları birleştirme kararlarının da güçlü gerekçelerle değiştirilebilmesi karşısında hukukun kalıplaştırıldığı iddiasını da yerinde görmemiştir⁵⁷.

İçtihatları birleştirme kararlarının niteliğini açıkça belirten özeti, kararın verilmesini izleyen en kısa zamanda Adalet Bakanlığına bildirilir. Adalet Bakanlığı bütün adliye mahkemelerine ve Cumhuriyet savcılıklarına bu kararları gecikmeksizin duyurur. Bu düzenleme, kararların bağlayıcılığını temin etmek için sevk edilmiştir⁵⁸. Yargıtay Kanunu mad. 58 hükmü uyarınca, içtihadı birleştirme kararları, Resmî Gazete’de yayımlanır.

İçtihatları birleştirme kararları mahkemeleri bağlasa da içtihat kapılarını kapatmamaktadır⁵⁹. Zira Yargıtay Kanunu mad. 45/3 hükmü çerçevesinde, mahkemeler gerekçesini belirtmek suretiyle içtihatları birleştirme kararlarının değiştiril-

nitelikte bir işlem olan yasa koyma işlemi ile bir tutulamaz ve içtihadı birleştirme karar veren Yargıtay’ca Türkiye Büyük Millet Meclisine özgü yasama yetkisinin kullanılmış ve böylece Anayasa’nın öngördüğü güçler ayrılığı ilkesinin çiğnenmiş olduğu ileri sürülemez.”, AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969.

56 “Yargıtayın, gerek alt mahkemelerin verdikleri kararları denetlemek görevini, gerekse hukuk kurallarının yorumlanmasında birliği gerçekleştirmek, başka deyimle, çelişmeleri önleme görevini yapabilmesi için, verdiği kararların hiç değilse bir bölümünün mahkemeleri bağlayıcı kararlar olması gerekmektedir. Gerçekten Yargıtay kararlarının hiç değilse bir bölümüne bağlayıcı nitelik tanınmayacak olursa, Yargıtay görüşünün benimsenmesi, mahkemelerin iradesine bağlı kalacak ve Yargıtay’ın durumu, danışma yolu ile karar veren bir yer olmaktan ileri gidemeyecektir.”, AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969.

57 AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969.

58 Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özkes, M. (2024). s. 98.

59 Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özkes, M. (2024). s. 98.

mesini veya kaldırılmasını isteyebilirler⁶⁰. Anayasa Mahkemesi de içtihatları birleştirme kurumunu düzenleyen hükümlere ilişkin olarak itiraz yoluna başvurulması üzerine, Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı yönünde verdiği kararında bu noktaya dikkat çekmiştir⁶¹.

II. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARI ÇERÇEVESİNDE İÇTİHATLARIN BİRLEŞTİRİLMESİ

A. ANAYASA MAHKEMESİ'NİN İÇTİHAT UYUMUNUNUN SAĞLANMASINA İLİŞKİN GENEL YAKLAŞIMI

Anayasa Mahkemesi, kararlarında AİHM kararlarına da dayanmak suretiyle içtihat uyumunun önemine vurgu yapmakta ve Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi zorunluluğu bulunmasına rağmen bu mekanizmanın işletilmediği bazı hâllerde adil yargılanma hakkının, hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, hukukî dinlenilme hakkının ve hukukî güvenlik ilkesinin ihlâl edildiğini belirtmektedir⁶².

60 Pekcanıtez, H., Atalay, O. ve Özokes, M. (2024). s. 98.

61 “Bu kararların hukuku kalıplaştırdığı savı dahi, doğru değildir; zira, tartışma konusu 8. madde içinde içtihadı birleştirme kararlarının değiştirilmesi yolu gösterilmiştir. (Maddenin birinci fıkrasının A bendi ve üçüncü fıkrası.) Buna göre içtihadı birleştirme kararlarının değiştirilemeyeceği görüşü de doğru görülmektedir. Gerçekten, güçlü gerekçeler gösterilerek içtihadı birleştirme kararlarının değiştirilmesi sağlanabilir ve bunun uygulanması da vardır.”, AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969. Ayrıca bkz. yuk. dn. 57.

62 “AİHM; hukuki güvenlik ilkesinin hukuki durumlarda belli bir istikrarın sağlanmasını ve toplumun adalete olan güvenini desteklemeyi amaçladığını, aynı olaya ilişkin farklı yargı kararlarının devamlılık arz etmesinin toplumun yargısal sisteme olan güvenini azaltacak nitelikte bir hukuki belirsizliğe yol açabileceğini belirtmiştir (Çelebi ve diğerleri/Türkiye, B. No: 582/05, 9/2/2016, § 52/f)”, Aşır Tunç, B. No: 2015/17453, 22/1/2019. Anayasa Mahkemesi'nin bu kararına ilişkin olarak ayrıca bkz. Pekcanıtez, H. (2019). s. 385 vd. “Somut olaya konu sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı çalışanlarının ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmayacağı hususunda yedi yıldan beri süren içtihat farklılığının derinleşmiş ve sürekli bir nitelik kazanmış olması, Dairelerin ve buna bağlı olarak alt dereceli mahkemelerin vardıkları sonucun davaların somut özelliğinden kaynaklanmaması ve hukuki belirsizliğe yol açan bu durumun ortadan kaldırılmasını sağlayacak içtihadı birleştirme kararı gibi elverişli bir mekanizma bulunmasına rağmen bunun işletilmemesi neticesinde uyuşmazlığın çözümünde görev alan Daire ve Kurula göre farklı ve birbiriyle çelişkili kararlar ortaya çıkmıştır. Başka bir anlatımla derin ve süregelen farklılıkları ortadan

Anayasa Mahkemesi içtihat uyumunun hukukî güvenlik bakımından önemine vurgu yapmakla birlikte içtihat uyumunu çok katı şekilde değerlendirmemektedir. Özellikle, yargı organlarının önüne yeni gelen bir uyuşmazlığa ilişkin olarak başlangıçta farklı kararlar verilmesinin doğal olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bu durum esasen, yeni ortaya çıkan soruna ilişkin yaklaşımların çatışması ve hukukun gelişmesi bakımından faydalıdır. Meseleyi ilk ele alan kararın benimsediği yaklaşımın aynı şekilde takip edilmesini beklemek makûl bir düşünce olmayacağı gibi bireysel başvuru yolunun amacına da uygun olmayacaktır⁶³. Örneğin;

“Açtığı dava aleyhine sonuçlanan bir kimsenin aynı konuda, ancak farklı yönde verilmiş bir veya birkaç kararın varlığından hareketle adil yargılanmadığı sonucuna ulaşamaz. Farklı mahkemelerin görev alanına girebilen bir uyuşmazlık türü yoktur ki ilk başta birbiriyle çelişen kararların verilmesi ihtimali uzak olsun. Mahkemelerin benzer uyuşmazlıklarla ilgili olarak başlarda farklı kararlar vermesi işin tabiatı gereğidir. Esasen mahkemelerin ilk kez karşılaştıkları uyuşmazlıkla ilgili olarak farklı kararlar vermelerinde yadırganacak bir yön de yoktur. Önemli olan bu içtihat farklılıklarının müzminleşmesinin önlenbilmesidir.

Benzer durumda olan kişi veya kişilerle ilgili olarak lehe verilmiş bir veya birkaç kararın mevcudiyetinden yola çıkılarak adil yargılanma hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi bir konuda ortaya çıkan farklı uyuşmazlıkların kaderinin bir mahkemenin kararına bağlanması anlamına gelir. Bu durumda da söz konusu uyuşmazlığa bakan farklı mahkemeler ilgilisi lehine karar veren mahkemenin görüşünü kabul etmeye zorlanmış olur ki Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu şekilde bir fonksiyonu bulunma-

kaldırmaya elverişli bir mekanizma niteliğindeki içtihadın birleştirilmesi yolunun işletilmemesi nedeniyle varılan sonucun başvuru için öngörülemez olduğu ve bu hususun hükümden bağımsız olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.”, Yasemin Bodur, § 52. Karara ilişkin olarak ayrıca bkz. Yılmaz, E. (2021). s. 1521 vd. Ayrıca bkz. Alpaslan, M. E. (2023). s. 749 vd.

63 Alpaslan, M. E. (2023). s. 749.

maktadır."⁶⁴. Anayasa Mahkemesi sonraki birçok kararında da bu yaklaşımını sürdürmüştür⁶⁵.

Anayasa Mahkemesi kararlarında içtihat istikrarının öneme vurgu yapmakla birlikte, bu istikrarın hangi mekanizma ile sağlanacağı hususunda farklı şekillerde değerlendirilebilecek kararlar vermektedir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi bazı kararlarında⁶⁶ içtihatların birleştirilmesi müessesesine açıkça işaret etmekte iken, bazı kararlarında⁶⁷ ise içtihat uyumunun önemine vurgu yapmakla birlikte bu mekanizmanın işletilmesini zorunlu görmemektedir⁶⁸.

B. ANAYASA MAHKEMESİNİN İÇTİHAAT UYUMUNUN SAĞLANMASINA İLİŞKİN GENEL YAKLAŞIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Anayasa Mahkemesi kararları incelendiğinde içtihat uyumunun ne derece önemli olduğu hususunda bir tereddüt olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte, içtihat uyumunun ne şekilde tesis edileceği hususunda ise aynı derecede yeknesak bir yaklaşım yoktur. Zira hemen yukarıda da belirtildiği üzere, Anayasa Mahkemesi bazı kararlarında içtihatların birleştirilmesi müessesesine açıkça işaret etmekte iken, bazı kararlarında ise içtihat uyumunun önemine vurgu yapmakla birlikte bu mekanizmanın işletilmesini zorunlu görmemektedir⁶⁹.

Anayasa Mahkemesinin içtihat uyumuna ilişkin temel yaklaşımı, 2019 yılında verdiği bir kararında ortaya konulmuş-

64 *Selahattin Bayri*, §§ 51-52. Anayasa Mahkemesinin kararlarında ortaya koyduğu bu yaklaşımı doktrinde de desteklenmektedir (Pekcanitez, H. (2019). s. 386).

65 Örneğin bkz. *Yılmaz Özdemir*, B. No: 2019/12077, 14/12/2023, §§ 23-24; *Abütter Eser ve Diğerleri*, B. No: 2019/284, 13/12/2023, §§ 23-24.

66 *Yasemin Bodur*, § 52.

67 *Aşır Tunç*, § 58 vd. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. *Alpaslan, M. E.* (2023). ss. 750-751.

68 *Alpaslan, M. E.* (2023). ss. 750-751.

69 Bkz. yuk. II, A.

tur⁷⁰. Olağanüstü kazandırıcı zamanaşımına dayalı olarak açılan tapu iptali ve tescil davasının Yargıtay tarafından müstakar içtihadın aksine sonuçlandırılması üzerine yapılan bu müracaatta ortaya konulan yaklaşım⁷¹, Yargıtay Kanununda kabul edilen prensipler çerçevesinde ayrıntılı şekilde değerlendirilmelidir.

Anayasa Mahkemesi mezkûr kararında, içtihatların birleştirilmesi mekanizmasını açıkça zikretmeden, sadece bir olaya özgü olarak ortaya çıkan ve kabul edilebilir herhangi bir gerekçe ihtiva etmeyen içtihat değişikliğinin hakkaniyete uygun yargılanma hakkını ihlâl ettiği sonucuna ulaşmıştır. Anayasa Mahkemesinin bu kararının medenî usûl hukuku açısından asıl önemi, içtihat istikrarı bakımından öngörülen asgarî standardın Yargıtay Kanunu'ndaki standardın altında olmasıdır; zira bu kararda içtihatların birleştirilmesi kurumunun işletilmesi temel hakların korunması bakımından açıkça bir zorunluluk olarak görülmemiş, içtihat değişikliğinin gerekçeli olup olmamasına ve keyfilik içerip içermemesine odaklanılmıştır⁷². Oysa Yargıtay Kanunu mad. 15/I, 2-c hükmü uyarınca Yargıtay dairelerinden biri yerleşmiş içtihadından dönmek isterse içtihatların birleştirilmesi yoluna gidilmelidir.

Bu noktada Yargıtay Kanunu'ndaki sistemin mi Anayasa Mahkemesi kararlarındaki daha esnek yaklaşımın mı esas alınması gerektiği önemli bir meseledir. Temel hakların korunması bakımından, Anayasa Mahkemesinin uygun gördüğü ve nispeten daha hafif olan standardın esas alınması yeterli kabul edilebilir ise de Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi gereken hâllerde Yargıtay Kanunu hükümlerine uygun şekilde içtihatların birleştirilmesi mekanizmasının işletilmesi yasal bir zorunluluktur⁷³. Aksi takdirde mevcut içtihatları bir-

70 Aşır Tunç, § 58 vd.

71 Aşır Tunç, § 58 vd.

72 Alpaslan, M. E. (2023). s. 751.

73 Alpaslan, M. E. (2023). s. 751. Ermenek de gerekli usûllere uyulmadan içtihat değiştirilmesinin hukukî güvenlik ilkesini zedeleyeceğini

leştirme kararlarının da aynı usul izlenmeden değiştirilmesi gibi kanuna aykırı ve hukuk güvenliğini ihlâl edebilecek bir uygulamanın ortaya çıkması riskiyle de karşılaşılabilir. Keza, içtihatları birleştirme mekanizması işletilmediği takdirde, içtihatları birleştirme kararlarına tanınan bağlayıcılık etkisi ortaya çıkmayacağından, ihlâl teşkil eden yönde kararlar verilmeye devam edilmesi de ihtimal dahilindedir⁷⁴.

Bu noktada Yargıtayın sadece ihlâl kararında ortaya konulan uyumsuzlukları değil, hukuk nizamında yer alan ve içtihat istikrarsızlığı teşkil eden diğer meseleleri de gözden geçirmesi ve Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi yoluyla çözümlenmesi gereken hâlleri bu mekanizma ile çözümlenmesi şarttır. Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi yoluyla çözümlenmesi gereken uyumsuzlukların Anayasa Mahkemesi kararlarında ortaya konulan ve daha esnek kabul edilebilecek yöntemle neticelendirilmesi uygun olmayacaktır.

Bununla birlikte Yargıtayın sadece Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesini gerektiren uyumsuzlukları değil, diğer içtihat uyumsuzluklarını da hassasiyetle incelemesi gerekir. Bir diğer ifadeyle Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesini gerektirecek düzeyde istikrar kazanmamış olan içtihat uyumsuzluklarının da giderilmesi icap eder. Bu nitelikteki uyumsuzlukların giderilmesi noktasında ise Anayasa Mahkemesinin belirlediği esaslara uyulması uygun olacaktır. Bu çerçevede; içtihat uyumsuzluğu yaratabilecek kararlar verilirken, aynı konuya ilişkin önceki kararlar da dikkatle değerlendirilerek tatmin edici bir gerekçeye yer verilmelidir⁷⁵.

belirtmiştir (Ermenek, İ. (2013). “Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar”, *MİHDER*, C. 9., S. 26., s. 47).

74 Alpaslan, M. E. (2023). ss. 758-759.

75 Bkz. yuk. dn. 7.

C. ANAYASA MAHKEMESİ KARARLARININ İÇTİHATLARIN BİRLEŞTİRİLMESİNE ETKİLERİ

1. İctihatları Birleştirme Kararlarının Sıklaşması

Anayasa Mahkemesi kararlarının içtihatları birleştirmeye yöneltme fonksiyonu, bireysel başvuru kararlarının objektif etkilerinin ve objektif işlevinin temel bir görünümüdür⁷⁶. Bireysel başvuru yolunun işlerlik kazanmasından ve Anayasa Mahkemesinin içtihat uyumunun önemine dikkat çektiği kararlarından sonra, Yargıtay nispeten daha sık içtihatları birleştirme kararları vermeye başlamıştır⁷⁷.

Bu çerçevede 2018 yılında kefalette eşin rızasına ilişkin hükümlerin avalde uygulanmayacağı yönünde içtihatları birleştirme kararı verilmiştir⁷⁸. Yine 2018 yılında, çocukların anne ve babaya destek olduğunun karine olarak kabul edilmesi gerektiği ve desteklik ilişkisinin varlığının ispat edilebilmesi için Sosyal Güvenlik Kurumundan gelir bağlanması şartının aranmayacağı yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁷⁹.

76 Bireysel başvuru yolunun (anayasa şikâyetinin) objektif işlevi, objektif anayasa hukukunun korunması, yorumlanması ve geliştirilmesidir (Marsch, N. (2012). "Die objektive Funktion der Verfassungsbeschwerde in der Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts", *Archiv des öffentlichen Rechts*, Band 137., s. 593 vd.; Schumann, E. (1963). *Verfassungs- und Menschenrechtsbeschwerde gegen richterliche Entscheidungen*, Berlin: Duncker&Humblot, s. 99 vd.) Medenî usûl hukuku çerçevesinden bireysel başvuru yolunun objektif işlevi ise, objektif anayasa hukukunun medenî yargı sahasında korunmasını temin etmektir (Alpaslan, M. E. (2023). s. 28). Objektif işlev, bireysel başvuru yolunun objektif etkileri ile gerçekleşmekte olup, "objektif etki" ile kastedilen ise Anayasa Mahkemesi'nin kararlarının somut başvurunun sınırlarını aşan global etkileridir. Objektif etki hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Alpaslan, M. E. (2023). s. 749 vd.; Alpaslan, M. E. (2022). Medenî Usûl Hukuku Perspektifinden Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvurunun Objektif Etkileri, içinde Erkmen Ö. (Ed.), *International Istanbul Modern Scientific Research Congress-IV Proceedings Book* (ss. 260-273), İstanbul: IKSAD Publishing House, s. 260 vd.

77 Alpaslan, M. E. (2023). s. 753 vd.; Alpaslan, M. E. (2022). ss. 268-269. 1926 yılından itibaren istatistikler için bkz. Pekcanitez, H. (2019). s. 388; Yılmaz, E. (2000). s. 9. Medenî usûl hukukuna ilişkin içtihatları birleştirme kararlarına genel ve toplu bir bakış için bkz. Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 327 vd.

78 Yargıtay İctihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 20/4/2018 tarihli ve 4/5 sayılı kararı.

79 Yargıtay İctihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 22/6/2018 tarihli ve 5/6 sayılı kararı.

2019 yılında, zamanaşımına uğrayan bonoda yer alan vade tarihinin temerrüde esas alınamayacağı yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸⁰.

Sonraki yıllarda da içtihatları birleştirme kararları verilme-ye devam etmiş olup; 2020 yılında, sigorta tahkim komisyonu itiraz hakem heyetinin 20.07.2016 tarihinden sonra itiraz üzerine verilen kararlarının temyiz kanun yoluna tâbi olduğu yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸¹. Yine aynı yıl; muhatabın bilinen en son adresine çıkartılan tebligatın iade edilmesi ve adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri adresinin bu adresten farklı olması hâlinde adres kayıt sistemindeki yerleşim yeri adresine “Mernis adresi” şerhi verilerek Tebligat Kanunu mad. 21/2 hükmü uyarınca doğrudan tebligat çıkartılmasının yeterli olduğu, öncelikle bu adrese normal bir tebligat çıkartılmasının gerekmediği yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸².

2021 yılında, kooperatiflerin/yapı kooperatiflerinin Türk Ticaret Kanunu kapsamında ticaret şirketi sayılacakları yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸³.

2022 yılında; borçlunun vekil marifetiyle icra takibine itiraz ettiğinde, duran takibin devamını sağlamak için alacaklının açacağı itirazın iptali davasında, dava dilekçesinin vekile değil asıla tebliğ edilmesi gerektiği yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸⁴. Yine aynı yıl; ifa zamanı gelmemiş bir alacak için açılmış davada, mahkemece ifa zamanının henüz gelmediği gerekçesiyle davanın usûlden reddine karar verilmesi gerektiği yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸⁵.

80 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 25/12/2019 tarihli ve 1/8 sayılı kararı.

81 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 19/06/2020 tarihli ve 4/1 sayılı kararı.

82 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 20/11/2020 tarihli ve 2/3 sayılı kararı.

83 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 12/11/2021 tarihli ve 2/3 sayılı kararı.

84 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 03/6/2022 tarihli ve 1/3 sayılı kararı.

85 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 18/2/2022 tarihli ve 5/1 sayılı kararı.

2023 yılında; rehinle teminat altına alınmış ve ayrıca kam-biyo senedine de bağlanmış alacağın tahsili amacıyla, borçlu aleyhine tahsilde tekerrür olmamak kaydı ile aynı anda ve sıra gözetilmeksizin hem rehnin paraya çevrilmesi yolu ile hem de kam-biyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapılamayacağı yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸⁶. Yine 2023 yılında; hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi hâlinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenebileceği yönünde içtihatlar birleştirilmiştir⁸⁷. Bu konuda verilen içtihatları birleştirme kararı ile, hem bazı dairelerin Anayasa Mahkemesinin ihlâl kararlarına uygun olmayan şekilde hareket etme riski ortadan kaldırılmış hem de Yargıtay Kanunu mad. 15 ve mad. 16 hükümlerine uygun hareket edilmiştir⁸⁸.

Netice olarak medenî yargıya ilişkin olan içtihatları birleştirme kararlarına bakıldığında; 2018 yılında iki, 2019 yılında bir, 2020 yılında iki, 2021 yılında bir, 2022 yılında iki ve 2023 yılında iki karar verilmiş olup 2024 yılında ise içtihatları birleştirme kararı verilmemiştir. Yargıtay bu süreçte, bazı içtihatları birleştirme taleplerini ise içtihat uyumsuzluğunun istikrar kazanmamış olması nedeniyle reddetmiştir⁸⁹.

Alman hukukunda da mahkemelerin hukuk kurallarının yorumlanmasında birliği sağlama görevlerini yerine getirmeleri durumunda anayasa şikâyeti ile bu duruma müdahale

86 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 20/1/2023 tarihli ve 2/1 sayılı kararı.

87 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 28/4/2023 tarihli ve 5/2 sayılı kararı.

88 Ayrıca bkz. a.ş. II, C. 2.

89 Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 28/6/2019 tarihli ve 3/4 sayılı kararı; Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 16/10/2020 tarihli ve 4/2 sayılı kararı; Yargıtay İçtihatları Birleştirme Hukuk Genel Kurulunun 16/4/2021 tarihli ve 3/1 sayılı kararı; Yargıtay İçtihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 22/10/2021 tarihli ve 3/2 sayılı kararı. Ayrıca bkz. Alpaslan, M. E. (2023). ss. 753-754.

edilebilmektedir⁹⁰. Anayasa şikâyetinin düzenleniş gayelerinden biri de esasen budur⁹¹.

2. Uygulama Değişikliklerine Yönelme

Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yolunda verdiği kararların bir diğer etkisi, içtihatları birleştirme mekanizması işletilmeksizin bazı uygulama değişikliklerine yönelme yönünde olmuştur⁹². Zira, tüm mahkemeler Anayasa Mahkemesi kararına konu olan olaya benzer olaylarda, Anayasa Mahkemesi kararlarında ortaya konan esaslara uymak zorundadır (Anayasa m. 153/VI; AYMK m. 66/1, c. 2)⁹³.

Her ne kadar ihlâl kararı verilen süreç başka bir mahkemede cereyan eden bir yargılamaya veya aynı mahkemenin başka bir dosyasına ilişkin olsa da verilen ihlâl kararının dayandığı ilkelere aykırı olan bir kararın verilmemesi gerekir. Zira, bireysel başvuru kararlarının yüklediği bir sorumluluk da benzer ihlâllerin önüne geçmek olup aksi yönde bir uygulama hukukî güvenlik ilkesini zedeleyeceği gibi süreç, Anayasa Mahkemesinin ihlâl kararı vermesiyle neticelenebilecektir⁹⁴. Aynı türden ihlâllerin tekrar edilmesi, Anayasa Mahkemesince ihlâlin tespit edilmesini anlamsızlaştıracak olup kararların

90 Küpper, H. (2018). Die Beziehung der Verfassungsgerichtsbarkeit und den Obergerichten in Deutschland, içinde Küpper H. ve Vincze A. (Eds.), *Verfassungsgerichte und Obergerichte in Mitteleuropa* (ss. 9-38), Berlin: Peter Lang, s. 18; Alpaslan, M. E. (2023). ss. 754-755. Alman hukukunda anayasa şikâyeti müessesesi hakkında ayrıca bkz. Pekcanitez, H. (2016). Mukayeseli Hukukta Medeni Yargıda Verilen Kararlara Karşı Anayasa Şikâyeti, *Makaleler*, C. I., s. 211 vd.

91 Zuck, R. (2017). *Das Recht der Verfassungsbeschwerde*, 5. Auflage, München: Verlag C.H. Beck, Rn. 155.

92 Alpaslan, M. E. (2023). s. 755 vd.

93 Kanadoğlu, K. (2015). *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 258; Ermenek, İ. (2013). s. 42; Alpaslan, M. E. (2023). s. 755 vd.

94 Karan, U. (2017). *Bireysel Başvuru Kararlarının İcrası: Eski Alışkanlıklar Yeni Sorunlar, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Usulünün İlk Dört Yılına Dair Bir Değerlendirme*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi, ss. 12-13.

gücünü, adalet duygusunu ve kamu gücünün meşruiyetini de zedeleyecektir⁹⁵. Bu noktada Yargıtayın ve diğer derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi kararları karşısında kendi sahalarını savunma refleksiyle hareket etmemesi önem arz etmektedir⁹⁶. Geliştirilmesi gereken refleks, yargılamanın ve kararların Anayasa'ya uygunluğunu temin etme refleksi olmalıdır⁹⁷.

Yargıtay uygulamasına bakıldığında, bu etkinin de gözlemlenmeye başlandığı saptanabilir⁹⁸. Örneğin munzam zarara ilişkin uygulamada⁹⁹, çocuğun annenin soyadını alabilmesi hususunda¹⁰⁰, kanun yoluna müracaat süresinin mahkemece

95 Doğru, O. (2013). *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi*, İstanbul: Legal Yayınevi, s. 92; Alpaslan, M. E. (2023). s. 755.

96 Göztepe, E. (2011). "Türkiye'de Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 95., s. 38; Alpaslan, M. E. (2023). s. 756.

97 Küpper, H. (2018). s. 32; Alpaslan, M. E. (2023). s. 756. Ayrıca bkz. Direnisa, E. (2019). "Anayasa Mahkemesi'nin Bireysel Başvurularda Uyguladığı ve Yorumladığı Medenî Usûl Hukuku Kuralları", *Legal Hukuk Dergisi*, C. 17., S. 198., ss. 2425-2426.

98 Alpaslan, M. E. (2023). s. 755 vd.

99 "Dairemizce uzun yıllar munzam zararın varlığını davacı alacaklının somut delillerle kanıtlamak zorunda olduğu kabul edilip uygulanmış olmakla birlikte, Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru sonucunda vermiş olduğu, 21.12.2017 gün ve 2014/2267 sayılı başvuru nolu kararına konu uyuşmazlıkta, başvurunun mülkiyet hakkı kapsamındaki alacağının enflasyon karşısında önemli ölçüde değer kaybına uğratarak ödendiği anlaşıldığından başvurucuya şahsi ve olağan dışı bir külfet yüklendiği, bu tesbite rağmen derece mahkemelerinin başvurunun zarara uğradığını ayrıca ispatlaması gerektiği yönündeki katı yorumu nedeniyle somut olay bakımından kamu yararı ile başvurunun mülkiyet hakkının korunması arasında kurulması gereken adil dengenin başvuru aleyhine değerlendirilip mülkiyet hakkının ihlâl edildiğine ve yeniden yargılama yapılmasına karar verilmiş olması karşısında, hak ihlâline neden olmamak düşüncesiyle munzam zararın somut delillerle kanıtlanması gerektiği uygulamasından vazgeçilmiş, gelişen ekonomik koşullar, mülkiyet hakkı ile kamu yararı arasındaki adil dengenin korunması Anayasa Mahkemesinin ihlâl kararlarının bağlayıcılığı gözönünde tutularak enflasyon ve buna bağlı olarak döviz kurları, mevduat faizleri, devlet tahvilleri ve diğer yatırım araçlarının faiz oranları ile birlikte getirilerinin temerrüt faizden fazla olması halinde munzam zararın varlığının karine olarak kabul edilmesi gerektiği benimsenmiştir.", Yargıtay 15. Hukuk Dairesinin 4/3/2019 ve 1494/932 sayılı kararı (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

100 "Anayasa Mahkemesi'nin 25.06.2015 ve 2013/3434 numaralı, 11.11.2015 tarih

hatalı gösterilmesinin¹⁰¹ veya kanun yoluna müracaat süresi-
nin başlangıç anının yanlış gösterilmesi¹⁰² hâllerine ilişkin uy-

ve 2013/9880 numaralı, 20.07.2017 tarih ve 2014/1826 numaralı bireysel başvuru kararlarında ise; velayet hakkı tevdi edilen çocuğun soyadının kendi soyadı ile değiştirilmesi yönündeki talebin, velayet hakkı ve bu kapsamdaki yetkilerin kullanımı ile ilgili olması sebebiyle Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında ele alınması gereken bir hukuki değer olduğunu, koruma, bakım ve gözetim hakkı veya benzer terimlerle ifade edilen velayet hakkı kapsamında, çocuğun soyadını belirleme hakkının da yer aldığını, eşlerin evliliğin devamı boyunca ve boşanmada sahip oldukları hak ve yükümlülükler bakımından aynı hukuksal konumda olduğunu, erkeğe velayet hakkı kapsamında tanınan çocuğun soyadını belirleme hakkının kadına tanınmamasının, velayet hakkının kullanılması bakımından cinsiyete dayalı farklı bir muamele teşkil ettiğini, çocuğun bir aileye mensubiyetinin belirlenmesi amacıyla bir soyadı taşınması ile nüfus kütüklerindeki kayıtların güvenilirliği ve istikrarının sağlanmasında, çocuğun ve kamunun açık bir menfaati bulunmakla birlikte, annenin soyadının çocuğa verilmesinin söz konusu menfaatlerin tesisine olumsuz etkilerinin kesin olarak saptanması gerektiğini ve başvurulara konu yargısal uygulamaların ölçülü olduğunun kabul edilemeyeceğini belirterek, eldeki somut olaya benzer nitelikteki başvurulara konu yargısal kararlarda Anayasa'nın 20. maddesi ile birlikte değerlendirilen Anayasa'nın 10. maddesinde güvence altına alınan ayrımcılık yasağının ihlal edildiğine karar verilmiş, aynı kararlarında ihlali ve sonuçlarını ortadan kaldırmak için yeniden yargılama yapılmak üzere dosyanın ilgili mahkemesine gönderilmesini de kararlaştırmıştır.", Yargıtay 2. Hukuk Dairesinin 21/10/2019 ve 6722/10404 sayılı kararı (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

- 101 "Nitekim Anayasa Mahkemesi de yukarıda yer verilen ve diğer birçok kararında bu gibi hâllerde, temyiz istemini süre yönünden reddeden uygulamanın öngörülebilirlik sınırları içinde olduğunun kabul edilemeyeceğini, mahkeme kararında gösterilen süre içinde temyiz yoluna başvurulduğu dikkate alınmadan temyiz talebini süre yönünden reddeden kararın mahkemeye erişim hakkının özünü zedelediği ve Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır (Muammer Tatar, B. No: 2014/819, 09.06.2016, § 51, Kommersan Kombassan Mermer Maden İşletmeleri Sanayi ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri, B. No: 2013/7114, 20.01.2016, § 56, Alper Aldemir, § 48, Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26.06.2014, § 49).", Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 30/03/2021 ve 768/361 sayılı kararı (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).
- 102 "Temyize konu olayda, 24.02.2017 tarihli tefhimin yukarıda açıklanan nitelikte bir tefhim olduğundan bahsedilemez. Kaldı ki; yerel mahkemece kararında kararın taraflara tebliğinden itibaren 2 hafta süre içerisinde ... Bölge Adliye Mahkemesi nezdinde istinaf yolu açık olacağı yazılmıştır. Karar, davacı vekiline 03.04.2017 tarihinde tebliğ edilmiş olup, tebliğ alan davacı 3.kişi vekili de 06.04.2017 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur. Mahkemece "tebliğinden itibaren" denilmek suretiyle istinaf süresi konusunda tarafları yanıltacak şekilde hüküm oluşturulmuştur. Anayasa Mahkemesi'nin 20/1/2016 gün, 2013/7114 başvuru numaralı kararında da belirttiği üzere kararda temyiz süresinin hatalı gösterilerek hukuki belirsizliğe yol açılması, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edilmesi sonucunu doğurmaktadır. 6100 sayılı HMK'nın 297/1-

gulamada, Anayasa Mahkemesi kararlarına uygun değişiklikler olmuştur.

Kanun yoluna müracaat süresinin mahkemece hatalı gösterilmesi durumunda, bu süreye itimat eden kişinin korunmasına ilişkin Yargıtay kararları isabetli olsa da Yargıtayın bu meseleyi içtihatları birleştirme kararı ile nihayete erdirmemesi, önceki istikamette hatalı kararlar verilmesine devam edilmesine de neden olmuştur¹⁰³. Nihayet 2023 yılında; hukuk davalarında, hükümde kanun yolu süresinin hatalı gösterilmesi hâlinde, hatalı gösterilen kanun yolu süresi içerisinde yapılan kanun yolu başvurusunun incelenebileceği yönünde içtihatlar birleştirilmiştir¹⁰⁴. Esasen bu durum da Yargıtayın Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatları birleştirmesinin önemini ortaya koymaktadır¹⁰⁵.

Derece mahkemelerinin Anayasa Mahkemesi kararlarında ortaya konulan ilkelere uygun hareket etmesi ve genel olarak uygulamasının temel haklarla bağdaşmasına özen göstermesi durumunda, Anayasa Mahkemesinin derece mahkemesi kararlarına müdahale etme gerekliliği de daha nadir olarak ortaya çıkabilecektir¹⁰⁶.

Alman hukukunda da Alman Anayasa Mahkemesinin verdiği kararlar mahkeme uygulamalarını önemli ölçüde etkilemekte olup; Federal Anayasa Mahkemesi, medenî usûl huku-

ç maddesi ve Anayasa'nın 40. maddesi hükümlerine göre de kararda yasa yolu, süresi, mercii ve şeklinin açıkça gösterilmesi gerekmektedir.", Yargıtay 8. Hukuk Dairesinin 03/05/2018 ve 8477/12107 sayılı kararı (Lexpera Hukuk Bilgi Sistemi).

103 Alpaslan, M. E. (2023). ss. 758-759.

104 Yargıtay İctihatları Birleştirme Büyük Genel Kurulunun 28/4/2023 tarihli ve 5/2 sayılı kararı.

105 Ayrıca bkz. yuk. dn. 87, dn. 88.

106 Kunig, P. (2011). Anayasa Şikâyeti ve Yargı Sistemi Üzerindeki Etkileri – Almanya Deneyimi, Deniz D. (Çev.), içinde Ergül, O. (Ed.), *Uluslararası Sempozyum, Ankara 19-20 Mart 2010: Anayasa Yapımı ve Anayasal Değişim: Türkiye'de Anayasal Değişim Beklentileri* (ss. 321-338), Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 338; Alpaslan, M. E. (2023). s. 757.

kuna ilişkin çok önemli noktalarda Federal Mahkemenin kararlarının aksi yönde esaslar benimsemiş ve yürürlükteki usûl hukukunu çok yoğun bir biçimde etkilemiş ve geliştirmiştir¹⁰⁷.

3. İçtihatları Birleştirme Kararlarının Denetlenilmesinin Sağlanması

Türk hukukunda içtihatları birleştirme kararlarının başka bir mahkeme tarafından doğrudan denetlenmesine imkân veren bir mekanizma olmasa da bireysel başvuru yolu içtihatları birleştirme kararlarının da temel haklara uyum yönünden denetiminde kullanılabilecektir¹⁰⁸. İçtihatları birleştirmeye ilişkin kanun hükümlerinin Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla itiraz yoluna müracaat edildiğinde tartışılan gerekçelerden birinin bu olması¹⁰⁹, söz konusu işlevin aslında ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

İçtihatları birleştirme kararları Anayasa Mahkemesi tarafından doğrudan denetlenememekle birlikte, içtihatları bir-

107 Arens, P. (1990). Der Einfluß der Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts auf das Zivilprozeßrecht, içinde 40 Jahre Grundgesetz, Der Einfluß des Verfassungsrechts auf die Entwicklung der Rechtsordnung, Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag, s. 87; Alpaslan, M. E. (2023). s. 767.

108 Alpaslan, M. E. (2023). s. 754. Karş. Erzurumlu Işık, N. (2023). ss. 324-325.

109 "Anayasa'nın hukuk devleti ilkesi ile güçler ayrılığı ilkesi uyarınca hiçbir organın sınırsız işlem yapma yetkisi olmadığı gibi, organların işlemleri denetime bağlanmıştır ve bütün organlar işlemlerinde kazanılmış haklara saygı göstermekle ödevlidirler; oysa içtihadı Birleştirme Kararı denetlenemez, onun iptali için başvurma yolu yoktur, çıktığı tarihten çok önce geçmiş olan olaylara dahi herhalde uygulanır. Böylece içtihadı birleştirme kararlarına dayanak olan yasa hükmü, Anayasa'nın hukuk devleti ilkesi ile güçler ayrılığı ilkesine dahi aykırı bulunmaktadır.", AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969. Bu gerekçenin Anayasa Mahkemesi'nce uygun bulunmadığı belirtilmelidir: "Denetleme konusuna gelince: Anayasa'mız hukuk devleti ilkesini benimsemiş olması dolayısıyla yasama işlemlerini ve idare işlemlerini yargı denetimine ve yine alt mahkemelerin kararlarını da, kural olarak, yüksek mahkemelerin denetimine bağlı tutmuş ise de yüksek mahkeme kararları için başka bir denetim yeri öngörmüş değildir. Anayasa'nın 114., 149., 151. maddeleriyle 139., 140., 141. ve 152. maddelerinin birlikte incelenmesinden çıkan sonuç budur. İmdi, Yargıtay'ın içtihadı birleştirme kararlarını denetleyecek başka bir yerin bulunmayışının Anayasa'ya aykırılığı savı da, doğru sayılamaz.", AYM, E.1968/38, K.1969/34, 12/6/1969.

leştirme kararları mahkemeleri bağlayacağı için (Yargıtay Kanunu m. 45/V), içtihatları birleştirme kararlarının ilgili olduğu bir meseleyi bu karar doğrultusunda çözen derece mahkemesinin kararına karşı, başvuru yolları tüketildikten sonra bireysel başvuru yoluna müracaat edilebilecektir. Bu ihtimalde, temel hak ihlâlinin içtihadı birleştirme kararının izlenmesinden kaynaklanmış olması hâlinde ise, içtihatları birleştirme kararları da dolaylı olarak denetlenmiş olacaktır. Anayasa Mahkemesinin içtihatları birleştirme kararındaki yaklaşımın temel haklara aykırı olduğunu ortaya koymasından sonra, bu içtihatları birleştirme kararının bağlayıcılığının sürdüğünü kabul etmek mümkün değildir (Anayasa m. 153/VI). Bu hâllerde Yargıtayın Yargıtay Kanunu m. 45/III hükmü çerçevesinde içtihatları birleştirme kararını değiştirmesi, uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütlerin engellenmesi bakımından uygun olacaktır.

Anayasa Mahkemesinin içtihatları birleştirme kararlarını dolaylı olarak denetlemesi, temel haklarla bağdaşan içtihatları birleştirme kararlarının da bu yönünün tespitini sağlayabilecektir.

4. Anayasa Mahkemesi Kararlarının İçtihatların Birleştirilmesi ve Uyumlaştırılması Bakımından Beklenen Diğer Etkileri

Anayasa Mahkemesinin, içtihatlarda hukukî belirsizlik yaratacak ölçüde farklılık bulunmasının ihlâl teşkil edeceğini ortaya koymasından sonra Yargıtayın hâlihazırda ortaya çıkmış olan müstakar içtihat uyumsuzluklarını kendiliğinden tespit ederek bu uyumsuzlukları en kısa sürede ve Yargıtay Kanunu uyarınca içtihatları birleştirme yoluyla gidermesi gerekmektedir¹¹⁰.

Bu noktada belirtilmelidir ki hemen her alanda içtihatların birleştirilmesi gerekliliği olan meseleler vardır. İcra huku-

110 Alpaslan, M. E. (2023). s. 752.

ku alanına bakıldığında örneğin, istihkak davasında verilen hükmün kesin hüküm oluşturup oluşturmayacağı meselesine ilişkin olarak farklı yönlerde müstakar kararlar vardır¹¹¹. İcra hukukuna ilişkin olarak, içtihatların birleştirilmesi lüzumu olan hususlara verilebilecek bir başka örnek, kambiyo senetlerine özgü haciz yoluyla takipte imzaya itiraz hâlinde Hukuk Muhakemeleri Kanunu mad. 209 hükmünün mü İcra ve İflâs Kanunu mad. 170 hükmünün mü uygulanması gerektiği meselesidir¹¹².

Yukarıdaki örneklerde olduğu gibi, içtihatların birleştirilmesi gereken hâllerin tespit edilerek bu uyumsuzluğun içtihatların birleştirilmesi yoluyla giderilmesi gerekmekte olup yakın gelecekte içtihatları birleştirme taleplerinde ve kararlarında bir artış beklenmektedir. Keza söz konusu eğilim, içtihatların birleştirilmesi gerekliliğinin ortaya çıkma sıklığını da azaltabilecektir. Daha açık bir ifadeyle, Yargıtay dairelerinin kendi kararları ve diğer dairelerin kararlarını daha özenli bir biçimde takip ederek, içtihat istikrarsızlığı teşkil edecek ve içtihatların birleştirilmesini gerektirecek uygulamalardan imtina etmesi de beklenmektedir¹¹³.

Öte yandan, Yargıtay uygulaması çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi mekanizmasının işletilebileceği bir içtihat

111 Alpaslan, M. E. (2023). s. 752. Meseleye ilişkin tartışmalar için bkz. Pekcanıtez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özekes, M. (2024). *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 11. Bası, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 207 vd.

112 Erdönmez, G. (2017), *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha, s. 1804. Konuya ilişkin tartışmalar için ayrıca bkz. Kuru, B. (2013). *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi, s. 800 vd.; Kuru, B., Arslan, R. ve Yılmaz, E. (2014). *İcra ve İflas Hukuku*, 28. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 363, dn. 16; Arslan, R., Yılmaz, E., Taşpınar Ayvaz, S. ve Hanağası, E. (2024). *İcra ve İflâs Hukuku*, 10. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, ss. 446-447; Pekcanıtez, H., Atalay, O., Sungurtekin Özkan, M. ve Özekes, M. (2024). s. 288; Atalı, M., Ermenek, İ. ve Erdoğan E. (2024). *İcra ve İflâs Hukuku*, 8. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 395; Görgün, L. Ş., Börü, L. ve Kodakoğlu, M. (2022). *İcra ve İflâs Hukuku*, 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları, s. 375.

113 Ayrıntılı bilgi için bkz. Bulut, U. (2024). s. 228 vd.

uyumsuzluğu olmasa bile, ilkesel olarak tutarlı kararlar verilmesi gereken farklı hukukî meselelerde müstakar şekilde ilişkili kararlar verilmesi de hukukî güvenlik ilkesini zedeleyecektir. Bu tip hâllerde de Yargıtayın Anayasa Mahkemesinin ortaya koyduğu nispeten daha esnek çerçevede uyumu sağlaması önemlidir. Bu noktada arzu edilebilecek diğer bir etki ise içtihatların birleştirilmesi mekanizmasının işletilebilmesi için gerekli olan istikrar kazanmış içtihat uyumsuzluğunun daha esnek şartlarda değerlendirilmesidir.

Yine içtihat uyumunun önemi nazara alındığında, içtihat uyumsuzluğu alenileşmeden evvel gidermeye dönük *a priori* bir mekanizmanın düzenlenmesi yerinde olacaktır¹¹⁴. Bu çerçevede, içtihat merkezli bir yüksek yargı incelemesi yapılması, dosyaların temeldeki hukukî probleme göre tasnif edilmesi, konu ile ilgili içtihatların taranması ve ilkesel olarak içtihadın takip edilmesi uygun olacaktır¹¹⁵. Bu doğrultuda, içtihadın mevcut olduğu alanlara ilişkin dosyalar ile içtihadın oluşmadığı alanlara ilişkin dosyaların bir sistem dahilinde ayrılarak, içtihat eksenli bir sistem tesis edilmesi gereklidir¹¹⁶.

Farklı yargı kolları arasındaki içtihat uyumsuzluğunun giderilmesi için ise Alman hukukunda olduğu gibi farklı yüksek mahkeme temsilcilerinden müteşekkil üst bir organın oluşturulması uygun olabilecektir¹¹⁷.

SONUÇ

İçtihat istikrarı, hukuk güvenliğinin sağlanması açısından önemli olup hukuk devleti prensibinin bir gereğidir. Şüphesiz yeni bir mesele ile karşılaşıldığında bir süre farklı kararlar verilmesi tabii ve hukukun gelişimi bakımından faydalı ise de

114 Pekcanıtez, H. (2019). s. 391. Ayrıca bkz. Bulut, U. (2024). s. 228; Erzurumlu Işık, N. (2023). s. 222.

115 Bulut, U. (2024). s. 231.

116 Yılmazoğlu, Y. E. (2023). "Temyiz İncelemesinde "İçtihat Eksenli" Yaklaşım ve Danıştay İçin Çözüm Önerileri", *Danıştay Dergisi*, S. 156., s. 79 vd.

117 Özokes, M. (2024). s. 80; Bulut, U. (2024). s. 231.

kökleşmiş farklı uygulamaların yaygınlaşmaması ve bu farklılıkların uygun usûllerle yeknesaklaştırılması icap eder.

Yargıtayın içtihat istikrarsızlığını engellemesinin kanunî bir zorunluluk olduğunda tereddüt etmemek gerekirse de, özellikle Anayasa Mahkemesinin içtihat istikrarının önemine vurgu yaptığı ihlal kararları üzerine gerekli değişikliklerin yapılması, Anayasa’da hükme bağlanmış olan “Anayasa Mahkemesi kararlarının bağlayıcılığı” prensibinin de bir gereğidir.

Anayasa Mahkemesi, içtihat uyumunun sağlanması noktasında içtihatların birleştirilmesi mekanizmasının işletilmesini her zaman zorunlu görmemektedir. Bu çerçevede, adil yargılanma hakkının ve hukukî güvenlik ilkesinin ihlâl edilmemesi için içtihattan dönülürken gerekçe sunulmasını ve keyfî olarak içtihattan dönülmemesini yeterli kabul etmektedir.

Yargıtayın sadece ihlâl kararında ortaya konulan uyumsuzlukları değil, hukuk nizamında yer alan ve içtihat istikrarsızlığı teşkil eden diğer meseleleri de gözden geçirmesi ve Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi yoluyla çözümlenmesi gereken hâlleri bu mekanizma ile çözümlemesi şarttır. Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesi yoluyla çözümlenmesi gereken uyumsuzlukların Anayasa Mahkemesi kararlarında ortaya konulan ve daha esnek kabul edilebilecek yöntemle neticelendirilmesi uygun olmayacaktır.

Bununla birlikte Yargıtayın sadece Yargıtay Kanunu çerçevesinde içtihatların birleştirilmesini gerektiren uyumsuzlukları değil, diğer içtihat uyumsuzluklarını da hassasiyetle incelemesi gerekir. Bu nitelikteki uyumsuzlukların giderilmesi noktasında ise Anayasa Mahkemesinin belirlediği esaslara uyulması uygun olacaktır. Bu çerçevede, emsal kararlardan ayrılırken de ikna edici bir gerekçe sunulması önem arz etmektedir.

Bireysel başvuru yolu yürürlüğe girdikten ve Anayasa

Mahkemesinin içtihat istikrarının önemine dikkat çektiği kararlarından sonra, Yargıtay nispeten daha fazla içtihatları birleştirme kararı vermeye başlamıştır. Bu eğilim oldukça olumlu olup güçlenerek sürdürülmesi ümit edilmektedir. Yine içtihatları birleştirme kararları haricinde, Yargıtayın Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde uygulama değişikliklerine gittiği örnekler de yaygınlaşmıştır.

Bireysel başvuru yolunun bir diğer etkisi ise, içtihatları birleştirme kararlarının dolaylı da olsa denetlenmesini sağlayabilmesidir. Mahkeme kararındaki temel hak ihlâlinin içtihatları birleştirme kararının izlenmesinden kaynaklanmış olduğunun Anayasa Mahkemesince tespiti hâlinde, içtihatları birleştirme kararının bağlayıcılığının sürdüğünü kabul etmek mümkün değildir. Bu durumda Yargıtayın Yargıtay Kanunu mad. 45/III hükmü çerçevesinde içtihatları birleştirme kararını değiştirmesi, uygulamada ortaya çıkabilecek tereddütlerin engellenmesi bakımından uygun olacaktır.

İçtihat uyumunun önemi nazara alındığında, içtihat uyumsuzluğu alenileşmeden evvel gidermeye dönük *a priori* bir mekanizmanın düzenlenmesi yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKKAN, Mine (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- ALPASLAN, Mehmet Emin (2023). *Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru ve Kararların Medenî Usûl Hukukuna Etkileri*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- ALPASLAN, Mehmet Emin (2022). Medenî Usûl Hukuku Perspektifinden Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvurunun Objektif Etkileri, içinde Erkmen, Osman (Ed.), *International Istanbul Modern Scientific Research Congress-IV Proceedings Book* (ss. 260-273), İstanbul: IKSAD Publishing House.
- ARENS, Peter (1990). Der Einfluß der Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts auf das Zivilprozeßrecht, içinde *40 Jahre Grundgesetz, Der Einfluß des Verfassungsrechts auf die Entwicklung der Rechtsordnung* (ss. 87-111), Heidelberg: C. F. Müller Juristischer Verlag.
- ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, TAŞPINAR AYVAZ, Sema ve HANAĞASI, Emel (2023). *Medenî Usul Hukuku*, 9. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- ARSLAN, Ramazan, YILMAZ, Ejder, TAŞPINAR AYVAZ, Sema ve HANAĞASI, Emel (2024). *İcra ve İflâs Hukuku*, 10. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- ATALI, Murat, ERMENEK, İbrahim ve ERDOĞAN, Ersin (2024). *İcra ve İflâs Hukuku*, 8. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları.
- ATALI, Murat, ERMENEK, İbrahim ve ERDOĞAN, Ersin (2024). *Medenî Usûl Hukuku*, 7. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları.
- AYDOĞDU, Yasin (2023). "Anayasa Mahkemesi Bireysel Başvuru Kararlarının Gereğinin Yerine Getirilmesi Üzerine Denetim Mekanizması Önerisi: "Anayasa Mahkemesi İcra Kurulu"", *Terazi Hukuk Dergisi*, C. 18., S. 200., ss. 25-37.

- BİLGE, Necip (1974). Yargısal İçtihatların Bağlayıcı Etkileri ve İçtihat Birleştirme Kararları, *Dr. A. Recai Seçkin'e Armağan* (ss. 217-283), Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- BUDAK, Ali Cem ve KARAASLAN, Varol (2021). *Medenî Usul Hukuku*, 5. Baskı, İstanbul: Filiz Yayınevi.
- BULUT, Uğur (2024). “Yüksek Yargı Organları Arasında İçtihat Birliğinin Sağlanması”, *Adalet Dergisi*, S. 73., ss. 199-239.
- DİRENİSA, Efe (2019). “Anayasa Mahkemesi’nin Bireysel Başvurularda Uyguladığı ve Yorumladığı Medenî Usûl Hukuku Kuralları”, *Legal Hukuk Dergisi*, C. 17., S. 198., ss. 2421-2495.
- DOĞRU, Osman (2013). *Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru Rehberi*, İstanbul: Legal Yayınevi.
- DONZALLAZ, Yves (2022). *Commentaire de la LTF*, 3e édition, Bern: Stämpfli Verlag.
- EDİS, Seyfullah (1993). *Medenî Hukuka Giriş ve Başlangıç Hükümleri*, 4. Basıdan Tıpkı Basım, Ankara: Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları.
- ERDOĞAN, Ersin ve ERZURUMLU IŞIK, Nurbanu (2022). Em-sal Mahkeme Kararlarının Bağlayıcılığı, içinde *Prof. Dr. Selçuk Öztekin’e Armağan* (ss. 1151-1181), İstanbul: Filiz Yayınevi.
- ERDÖNMEZ, Güray (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha.
- FEILCKE, Burkhard (2023). *Karlsruher Kommentar zur Strafprozeßsordnung*, 9. Auflage, München: Verlag C. H. Beck
- ERMENEK, İbrahim (2013). “Anayasa Mahkemesinin Bireysel Başvuru Üzerine Verdiği Kararların Medenî Yargılama Hukukuna Yansımaları ve Bu Alanda Ortaya Çıkan Bazı Özel Durumlar”, *MİHDER*, C. 9., S. 26., ss. 3-55.

- ERZURUMLU IŞIK, Nurbanu (2023). *Medenî Usûl Hukukunda Yorum-Hukuk Yaratma ve İçtihadı Birleştirme Kararları*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- GÖRGÜN, L. Şanal, BÖRÜ, Levent ve KODAKOĞLU, Mehmet (2022). *İcra ve İflâs Hukuku*, 2. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- GÖZTEPE, Ece (2016). “Bireysel Başvuru Kararlarının Bağlayıcılığı ve İcrası Sorunu ile Kurumsallaşma İhtiyacı”, *Anayasa Yargısı*, C. 33., ss. 93-118.
- GÖZTEPE, Ece (2011). “Türkiye’de Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru Hakkının (Anayasa Şikâyeti) 6216 Sayılı Kanun Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 95., ss. 13-40.
- GÜNDOĞDU, Süleyman Burak (2021). *Medenî Yargıda Usûl Kurallarına Aykırılığın Anayasa Mahkemesi’nce Bireysel Başvuru Yoluyla Denetlenmesi*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- GÜZEL, Ali (2023). “İçtihat Uyuşmazlığı Nedeniyle Adil Yargılanma Hakkının İhlali”, *Çalışma ve Toplum*, S. 2023/3., ss. 1993-2042.
- HANAĞASI, Emel ve HASIRCI, Hakan (2023). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi Kararlarının Medenî Usûl ve İcra-İflâs Hukukuna Etkileri, içinde Pekcanitez, Hakan ve Özekes, Muhammet (Eds.), *Cumhuriyetin 100. Yılında Medenî Usûl ve İcra İflâs Hukukumuzun Gelişim ve Değişim Süreci* (ss. 329-457), İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- IŞIKLAR, Celal (2013). “İdari Yargıda İçtihatların Birleştirilmesinin Hâl ve Şartları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, S. 14., ss. 467-500.
- KANADOĞLU, Korkut (2015). *Anayasa Mahkemesi’ne Bireysel Başvuru*, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

- KAPLAN, Mikail Bora (2024). *Medenî Usûl Hukukunda Bozma Kararının Sonuçları*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- KARAN, Ulaş (2017). *Bireysel Başvuru Kararlarının İcrası: Eski Alışkanlıklar Yeni Sorunlar, Anayasa Mahkemesi'ne Bireysel Başvuru Usulünün İlk Dört Yılına Dair Bir Değerlendirme*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi İnsan Hakları Hukuku Uygulama ve Araştırma Merkezi.
- KAYHAN, Fahrettin (1999). "Özel Hukuk Uygulamasında Yargı İctihatlarının ve İctihadı Birleştirme Kararlarının Normatif Gücü", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 1999/2., ss. 341-363.
- KUNIG, Philip (2011). Anayasa Şikâyeti ve Yargı Sistemi Üzerindeki Etkileri – Almanya Deneyimi, Dursun, Deniz (Çev.), içinde Ergül, Ozan (Ed.), *Uluslararası Sempozyum, Ankara 19-20 Mart 2010: Anayasa Yapımı ve Anayasal Değişim: Türkiye'de Anayasal Değişim Beklentileri* (ss. 321-338), Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- KURU, Baki (2001). *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, 6. Baskı, İstanbul: Demir Demir Yayınevi.
- KURU, Baki (2013). *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, 2. Baskı, Ankara: Adalet Yayınevi.
- KURU, Baki (1977). *İctihatların Birleştirilmesi Yolu İle İlgili Bazı Sorunlar*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- KURU, Baki, ARSLAN, Ramazan ve YILMAZ, Ejder (2014). *İcra ve İflas Hukuku*, 28. Baskı, Ankara: Yetkin Yayınları.
- KURU, Baki ve AYDIN, Burak (2021). *Medenî Usul Hukuku El Kitabı*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- KÜPPER, Herbert (2018). Die Beziehung der Verfassungsgerichtsbarkeit und den Obergerichten in Deutschland, içinde Küpper, Herbert ve Vincze, Attila (Ed.), *Verfassungsgerichte und Obergerichte in Mitteleuropa* (ss. 9-38), Berlin: Peter Lang.

- MARSCH, Nikolaus (2012). “Die objektive Funktion der Verfassungsbeschwerde in der Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts”, *Archiv des öffentlichen Rechts*, Band 137., ss. 592–624.
- ÖZEKES, Muhammet (2017). *Pekcanıtez Usûl Medenî Usûl Hukuku*, 15. Baskı, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- ÖZEKES, Muhammet (2024). “Yargılama Bütünlüğü İçinde Medenî ve İdarî Yargıya Bakış ve Değerlendirme”, *İdare Hukuku ve İlimleri Dergisi*, S. 23., ss. 1-50.
- ÖZKAN, Gürsel (2023). Mukayeseli Hukukta İçtihat Farklılığının Giderilmesi, İdari Uyuşmazlıklarda Hızlandırma Müesseseleri ve Türk İdari Yargısı İçin Öneriler, içinde 155. *Yıl Danıştay ve İdari Yargı Günü Sempozyumu* (ss. 75-149), Ankara: Danıştay Yayınları.
- ÖZTEK, Selçuk (2021). *Türk Medeni Yargılama Hukukunda İstinaf ve Temyiz*, Ankara: Yetkin Yayınları.
- PEKCANİTEZ, Hakan (2016). Mukayeseli Hukukta Medeni Yargıda Verilen Kararlara Karşı Anayasa Şikâyeti, içinde *Makaleler*, C. I., (ss. 211-243), İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- PEKCANİTEZ, Hakan (2019). “Yargıtay Yönünden Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun Değerlendirilmesi”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 144., ss. 383-419.
- PEKCANİTEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz ve ÖZEKES, Muhammet (2024). *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*, 12. Bası, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- PEKCANİTEZ, Hakan, ATALAY, Oğuz, SUNGURTEKİN ÖZKAN, Meral ve ÖZEKES, Muhammet (2024). *İcra ve İflâs Hukuku Ders Kitabı*, 11. Bası, İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- SCHUMANN, Ekkehard (1963). *Verfassungs- und Menschenrechtsbeschwerde gegen richterliche Entscheidungen*, Berlin: Duncker&Humblot.

- SPUHLER, Karl (2013). *Bundesgerichtsgesetz Praxiskommentar*, 2. Auflage, Zürich/St. Gallen: DIKE Verlag.
- TANRIVER, Süha (2021). *Medenî Usûl Hukuku*, C. I., 4. Bası, Ankara: Yetkin Yayınları.
- TAŞDELEN, Okan (2016). “Çelişkili Yargı Kararlarının Adil Yargılanma Hakkı Bağlamında Değerlendirilmesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 7., ss. 987-1024.
- THOMAS, Heinz, PUTZO, Hans ve REICHOLD, Klaus (2020). *Zivilprozessordnung*, 41. Auflage, München: Verlag C. H. Beck
- YILMAZ, Ejder (2021). Çelişkili Mahkeme Kararları ve Adil Yargılanma Hakkı (Anayasa Mahkemesi’nin Bireysel Başvuru Hakkındaki Uygulamaları), içinde *Prof. Dr. Necmettin M. Berkin’e Armağan* (ss. 1517-1554), İstanbul: Filiz Yayınevi.
- YILMAZ, Ejder (2000). “İçtihadı Birleştirme” veya “Adaletteki Çelişkiye Son Verme” İhtiyacı, içinde *Yargıtay Kararları Sempozyumu XVII* (ss. 3-30), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- YILMAZOĞLU, Yunus Emre (2019). “İçtihat Farklılıklarının Temel Hak ve Özgürlükler Yönünden Değerlendirilmesi”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, S. 13., ss. 551-662.
- YILMAZOĞLU, Yunus Emre (2023). “Temyiz İncelemesinde “İçtihat Eksenli” Yaklaşım ve Danıştay İçin Çözüm Önerileri”, *Danıştay Dergisi*, S. 156., ss. 65-135.
- ZEYBEK, Ali Cavit (1988). “Yargı İçtihatlarının Hukuk Kaynağı Olarak Değeri ve Yeri”, *Danıştay Dergisi*, S. 68-69., ss. 46-109.
- ZUCK, Rüdiger (2017). *Das Recht der Verfassungsbeschwerde*, 5. Auflage, München: Verlag C.H. Beck.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.courdecassation.fr/toutes-les-actualites/2017/09/29/lharmonisation-de-la-jurisprudence-et-de-la-pratique-judiciaire> (Erişim Tarihi: 11/2/2025)